

Териториални и разпределителни аспекти на справедливия преход в проекта на актуализирания Национален план за енергетика и климат на България

ИНСТИТУТ ЗА РЕФОРМИ,
В СЪТРУДНИЧЕСТВО С ФОНДАЦИЯ „БЛУЛИНК“

Варшава 2024

REFORM

BlueLink

© Фондация „Институт за реформи”, 2024

Възпроизвеждането е разрешено при посочване на източника.

Автори

Мартина Лешняк, Мария Невитала-Рей (Институт за реформи / Instytut Reform)

Сътрудници

Александър Снегоцки (Институт за реформи / Instytut Reform), Пламен Пеев и Полина Славчева (Фондация „БлуЛинк“).

Графичен дизайн

Зофия Ласочка

Дата на публикуване

февруари 2024

Препоръчително цитиране:

Мартина Лешняк, Мария Невитала-Рей, 2024, *Териториални и разпределителни аспекти на справедливия преход в актуализирания български Национален план за енергетика и климат*, Институт за реформи, Варшава.

Източник на снимката на корицата: wildpixel/iStock

Instytut Reform

office@ireform.eu | ul. Puławska 12/3, 02-566 Warszawa | www.ireform.eu

Съдържание

I. Въведение и цел на документа.....	4
II. Методология и разработване на критерии за оценка	5
III. Териториални аспекти.....	6
Аспект 1. Амбиции и цели.....	6
Аспект 2. Подкрепа за местните икономики и общности.....	10
Аспект 3. Местна чиста енергия и декарбонизирани индустрии.....	15
Аспект 4. Включване на регионалния преход	17
Аспект 5. Регионално управление на справедливия преход	19
IV. Аспекти на разпределението.....	21
Аспект 6. Всеобхватна оценка на въздействието върху разпределението.....	21
Аспект 7. Енергийна бедност	23
Аспект 8. Транспортна бедност	27
Аспект 9. Нужди от финансиране и източници на финансиране	30
Аспект 10. Данъчни, застрахователни и социалноосигурителни политики	31
Аспект 11. Условия на труд и преквалификация.....	33
Аспект 12. Ангажираност на заинтересованите страни и обществени консултации	35
V. Резюме.....	37
VI. Приложение. Обобщена таблица за аспектите, разгледани в оценката	40

I. Въведение и цел на документа

Националните планове в областта на енергетиката и климата (НПЕК) са инструменти за планиране, които се изискват съгласно Регламента на ЕС за управлението. България, подобно на други държави членки (ДЧ), актуализира своя НПЕК, за да адаптира плана към по-амбициозната програма за климата в съответствие с Европейското законодателство в областта на климата и пакета "Подготовени за 55". Очакваше се проектът за актуализация да бъде представен на Европейската комисия (ЕК) до края на юни 2023 г. По-малко от една трета от държавите членки са спазили крайния срок и са представили плановете си навреме. Българският НПЕК беше публикуван със закъснение през януари 2024 г¹.

¹ [HTTPS://COMMISSION.EUROPA.EU/PUBLICATIONS/BULGARIA-DRAFT-UPDATED-NECP-2021-2030_EN](https://commission.europa.eu/publications/bulgaria-draft-updated-necp-2021-2030_en)

Окончателните актуализирани версии на НПЕК трябва да бъдат предоставени до края на юни 2024 г. Дотогава документите следва да включват промени, направени от националните правителства въз основа на обратната връзка и препоръките, предоставени от ЕК, както и въз основа на резултатите от широкия диалог със заинтересованите страни и широката общественост. Националните планове в областта на енергетиката и климата служат като ключов инструмент за интегриране на националните усилия в по-широкия европейски контекст, насърчаване на устойчивостта и осигуряване на координиран подход за справяне с предизвикателствата, породени от изменението на климата и прехода към неутрална по отношение на климата икономика. Плановете дават възможност също така да се включат мерки, които насърчават иновациите в технологиите и практиките за чиста енергия, стимулирайки социално-икономическото развитие и конкурентоспособността. Целта на настоящия документ е да представи оценката на аспектите на справедливия преход, включени в проекта на актуализирания НПЕК, разработен от България.

През последните години България отбелязва стабилен икономически растеж. Въпреки това растежът е умерен в сравнение с по-развитите икономики в ЕС. България е една от страните с по-нисък БВП на глава от населението², което показва по-нисък стандарт на живот от средния за ЕС. Средните заплати в България са сред най-ниските в Съюза³, което води до значителна миграция на работна ръка към други държави от ЕС. Съществуват значителни разлики в равнището на развитие на отделните региони. Столицата София е много по-развита от други части на страната, особено от селските райони, които изостават по отношение на инфраструктурата и икономическите възможности. България е изправена пред проблема със застаряващото население и високата емиграция на млади хора. Това води до недостиг на квалифицирана работна ръка и оказва натиск върху системата за социална сигурност. Нещо повече, България, подобно на много други държави, е изправена пред предизвикателството да се адаптира към променящия се свят, особено в контекста на изменението на климата и неговите мащабни последици.

² [HTTPS://EC.EUROPA.EU/EUROSTAT/STATISTICS-EXPLAINED/INDEX.PHP?TITLE=GDP_PER_CAPITA_CONSUMPTION_PER_CAPITA_AND_PRICE_LEVEL_INDICES](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=GDP_per_capita_consumption_per_capita_and_price_level_indices)

³ [HTTPS://EC.EUROPA.EU/EUROSTAT/WEB/PRODUCTS-EUROSTAT-NEWS/W/DDN-20221219-3](https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20221219-3)

Оценката се фокусира както върху териториалните, така и върху разпределителните аспекти на справедливия преход. Определяме справедливия преход като процес, който максимизира положителните възможности и резултати, свързани с прехода

към климатична неутралност, като същевременно смекчава предизвикателствата и свежда до минимум отрицателните последици за засегнатите регионални и местни общности (териториални аспекти на справедливия преход) и уязвимите лица (разпределителни аспекти на справедливия преход).

Настоящият документ обобщава степента, в която България е приложила принципите на справедливия преход в своя проект на актуализиран Национален план в областта на енергетиката и климата, публикуван през зимата на 2024 г.

II. Методология и разработване на критерии за оценка

Настоящият документ следва методологията за оценка, разработена от екипа на проекта⁴. Той включва контролен списък с критерии, на които трябва да отговарят актуализираните НПЕК, ако целта им е да бъдат ефективни при справянето с предизвикателството на справедливия преход.

Оценката разглежда двете основни измерения на справедливия преход: териториално и разпределително, които са допълнително разделени на групи критерии, обхващащи най-важните им аспекти.

Териториални аспекти	1. Амбиции и цели
	2. Подкрепа за местните икономики и общности
	3. Местни чисти енергии и декарбонизирани индустрии
	4. Включване на регионалния преход
	5. Регионално управление на справедливия преход
Разпределителни аспекти	6. Цялостна оценка на разпределителните ефекти
	7. Енергийна бедност
	8. Транспортна бедност
	9. Финансови нужди и източници на финансиране
	10. Данъчни, застрахователни и социалноосигурителни политики
	11. Условия на труд и преквалификация
	12. Ангажиране на заинтересованите страни и обществени консултации

⁴ Анета Стефанчик, Антони Гжешчик, Мачей Липински, Александър Снегоцки. (2023), *Териториални и разпределителни аспекти на справедливия преход в актуализираните национални планове в областта на енергетиката и климата – методология за оценка*, Институт за реформи, Варшава.

[HTTPS://IREFORM.EU/S/UPLOADS/ASSESSMENT_METHODODOLOGY.PDF](https://ireform.eu/s/uploads/assessment_methodology.pdf)

Всеки от тези критерии може да бъде оценен по следната скала:

0 въпросът не се споменава	1 въпросът е разгледан в ограничена степен	2 въпросът е решен в значителна степен	3 добри практики
-------------------------------	---	---	---------------------

Всеки от аспектите има свое собствено, по-конкретно описание, което описва какво се изисква от даден НПЕК, за да му бъдат присъдени определен брой точки. Те са описани по-подробно в методологическия доклад⁵.

⁵ Виж по-горе

В следващите глави представяме оценка на всеки аспект с обосновка и източник (напр. номер на страницата на документа, където може да се намери конкретната информация). Освен това са изтъкнати препоръки за потенциални подобрения в окончателния вариант на актуализирания НПЕК.

III. Териториални аспекти

Териториалните аспекти на справедливия преход се фокусират върху въздействието на прехода върху регионите, общностите и местните икономики, като се обръща специално внимание на тези, които са особено уязвими към промените, предизвикани от новите политики на ЕС в областта на енергетиката и климата. В тази част се фокусираме основно върху оценката на елементите на НПЕК, които подпомагат местните общности в процеса на зелен преход, осигуряват стимули за декарбонизация в местен мащаб, гарантират приобщаващ регионален преход и предоставят управленски рамки и инструменти, благоприятстващи справедливия преход. Оценката изследва също така до каква степен проектите на НПЕК са в съответствие с териториалните планове за справедлив преход (ТПСП) и ръководят дейностите на регионално равнище. Териториалните аспекти се разглеждат само по отношение на териториите, които са признати от националните правителства като най-засегнати от процеса на декарбонизация. Българските области Стара Загора, Кюстендил и Перник, които са изправени пред най-големите социално-икономически предизвикателства, са определени като територии, които са най-засегнати от прехода.

Аспект 1. Амбиции и цели

Ясните цели и задачи са в основата на всяка политика в областта на климата и са предпоставка другите елементи да изпълнят своята роля. Амбициозността на целите естествено задава тона на мерките, които включва политиката, и определя до каква степен политиката ще бъде ефективна при решаването на реалните проблеми, към които е насочена. От решаващо значение е също така амбициозните цели в областта на климата (и сроковете за тяхното постигане) да бъдат определени във всички съответни подкатегории, като например постепенното спиране на използването на въглища, нефт и газ, така че напредъкът да бъде всеобхватен и оценката му да бъде изчерпателна.

Първата категория на това проучване се фокусира върху тези аспекти. Тя разглежда цялостното ниво на амбиция, отразено в НПЕК, включително тяхната съгласуваност с ТПСП и рамката за преход от изкопаеми горива, включително въглища (отделно за енергийния сектор и за цялата икономика, тъй като на практика дейностите в тези области често се разработват отделно от правителствата), нефт и газ. Сроковете се оценяват и по отношение на нивото на амбиция.

Преди да пристъпим към оценката обаче, си струва да обсъдим накратко предизвикателствата, пред които са изправени идентифицираните региони. Те оказват влияние върху приетите амбиции и цели.

Първоначално два региона в България бяха определени като най-засегнати от прехода към климатична неутралност - Стара Загора и Кюстендил. Освен това Европейската комисия включи и Перник, отчитайки, че тези три региона са потенциално най-уяз-

вими от прехода поради концентрацията на местен въгледобив и производство на електроенергия от въглища, както и икономическата структура, свързана с тези дейности. Както е посочено в ТППП, сравнителният анализ на демографските показатели, икономическите профили, брутната добавена стойност (БДС) и засегнатите работни места разкри, че трите области споделят общи тенденции и предизвикателства като обезлюдяване, застаряващо население и доминиране на МСП, макар и в различна степен. В настоящия документ се позоваваме на тези планове:

- Стара Загора,
- Кюстендил,
- Перник.

Област Стара Загора се откроява като силно засегната поради концентрацията на 4 въглищни електроцентрали и мини. Това не само оказва влияние върху икономическата ѝ структура, но и я прави особено уязвима по отношение на потенциалната загуба на работни места. Предвижда се процесът на справедлив преход към неутрална по отношение на климата икономика да обхване цялата територия на област Стара Загора. Най-засегнатите общини са Раднево и Гълъбово, заедно с главния градски и икономически център Стара Загора. Но водещата позиция на Стара Загора по БДС се дължи отчасти на енергийния комплекс “Марица Изток”, който привлича пътуващи от други региони – Ямбол, Сливен и Хасково. От това следва, че поетапното спиране на експлоатацията на въглищните мини и топлоелектрическите централи засяга по-голям район, излизаш извън границите на общините, в които са разположени ТЕЦ-овете.

Кюстендилският регион е най-уязвим от гледна точка на социално-икономическите и демографските тенденции, тъй като през последните две десетилетия продължава постепенното прекратяване на добива на въглища и лигнитни въглища и производството на електроенергия от въглища. През този период не са планирани нови работни места или икономически дейности. В Кюстендилска област най-засегнати са общините Бобов дол, Дупница и Кюстендил. Очаква се обаче справедливият преход към климатично-неутрална икономика да обхване цялата територия на Кюстендилска област, с акцент върху въгледобивния и енергийния сектор. Териториалното разпределение на пряко засегнатите работни места варира на общинско ниво в рамките на Кюстендилска област – най-висока е концентрацията на засегнати работни места в общините Бобов дол, Дупница и Кюстендил, докато останалите общини в областта са засегнати в по-малка степен.

През последните 40 години област Перник е изправена пред структурни, демографски и преходни предизвикателства. Регионът е на четвърто място по най-нисък БДС сред всички региони в България. Перник е регионът, в който вече е в ход процесът на постепенно преустановяване на производството на енергия от въглища. Това оказва пряко влияние върху пазара на труда. На общинско ниво в област Перник проблемът е концентриран в община Перник. В област Перник има концентрация на заети лица (хиляда души), които са базирани предимно в град Перник и близките села на територията на община Перник. От друга страна, другата община в областта – Радомир - е засегната по отношение на емисиите от ЕСТЕ.

1. Амбиции и цели	
<p>1.1 Повишаване на амбицията и избягване на отстъпването от целите на териториалните планове за справедлив преход</p>	<p>0 не съдържа целите, определени в ТПСП. В проекта изобщо не се споменава ТПСП</p> <hr/> <p>Заслужава си да се добави такава информация в окончателния вариант на НПЕК.</p>
<p>1.2 Ясен и научно обоснован график за отказ от въглищата в енергийния сектор</p>	<p>0 отказът от лигнитните въглища от енергийния сектор е обявен за 2038 г. В плана не се съдържа график за отказ от въглищата като цяло от енергийния сектор. Въпреки това в ТПСП 2038 г. се отбелязва като година на отказ от въглищата в енергийния сектор. Този аспект се нуждае от изясняване</p> <hr/> <p>Постепенно спиране на добива на лигнитни въглища, споменато в НПЕК:</p> <p><i>България разчита в голяма степен на производството на електроенергия от лигнитни въглища през периода на енергиен преход, преди то да бъде преустановено до края на 2038 г. Устойчивото преминаване към нисковъглеродна енергетика изисква поетапна и плавна замяна на въглищните централи с нови нискоемисионни технологии, така че да не се нарушава системната адекватност. Тези процеси следва да се осъществяват чрез поддържане на достатъчен оперативен капацитет в топлоелектрическите централи и във въгледобивните райони, като в същото време се ускори намаляването на минните дейности. (СТР. 27)</i></p> <p>Постепенно спиране на използването на въглища, споменато в ТПСП:</p> <p><i>Предвидените пътища за енергиен преход отчитат допълнително одобрения през май 2022 г. План за възстановяване и устойчивост на България (ПУУБ), в който се приема, че производството на електроенергия от въглища ще бъде преустановено до 2038 г. Подобна траектория е предписана с решение на Народното събрание от 12 януари 2023 г. (СТР. 1 във всички ТПСП)</i></p> <p>Този аспект се нуждае от изясняване.</p> <p>Нещо повече, НПЕК говори за възможно удължаване на срока.</p> <p><i>Успоредно с това съществуващите въглищни мощности биха могли да се използват по-дълго от първоначално очакваното, като се спазват екологичните изисквания. (СТР. 40)</i></p> <p>Въглищата са значителна част от българския електроенергиен микс.</p> <p><i>Електроцентралите във въглищните региони произвеждат значителна част от електроенергията в страната. Тези електроцентрали използват лигнитни и кафяви въглища и нямат достъп до подходяща газопреносна инфраструктура с високо налягане и достатъчен капацитет, за да позволят смяна на горивото с по-малко въглеродно интензивно гориво, като например природен газ и гориво за преход към въглеродна неутралност. (СТР. 46)</i></p> <p><i>Използването на местните запаси от въглища има бъдеще като стабилизиращ източник на енергия. Местните електроцентрали на въглища са основен доставчик на услуги за балансиране на електроенергийната система, поради което те допринасят значително за електроенергийната сигурност на дадена страна. Това определя ролята на местните въглища като стратегически енергиен ресурс от гледна точка на енергийната и националната сигурност на страната. (СТР. 149)</i></p> <p>Графикът за поетапно спиране на използването на въглища в окончателния вариант на НПЕК следва да бъде по-прозрачен и по-амбициозен.</p>

<p>1.3 Ясен и научно обоснован график за преминаване към отказ от въглища в цялата икономика</p>	<p>0</p>	<p>не съдържа графика за излизане от пазара на въглища</p> <p>В проекта на плана се споменава само постепенното преустановяване на използването на изкопаеми горива за отопление на жилища, както е показано по-долу, но без график. Това е недостатъчно.</p> <p>Обобщени политики и мерки за вътрешния и публичния сектор</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ускоряване на датата на влизане в сила на Регламент 2015/1185 относно екодизайна; и въвеждане на задължително, ускорено извеждане от употреба на традиционните замърсяващи отоплителни уреди (печки) в съответствие с Националната програма за контрол на замърсяването на въздуха 2020-2030 г.; (СТР. 100) ▪ Основните предизвикателства пред националните стандарти за енергийна ефективност в периода до 2030 г. ще бъдат: Постепенно преустановяване на използването на котли на изкопаеми горива в сградите; (СТР. 196) ▪ Въпреки това в НПЕК се съдържа като цел постигането на неутралност по отношение на климата до 2050 г. (СТР. 17) <p>В окончателния вариант на НПЕК следва да се посочи график за постепенното спиране на използването на въглища в цялата икономика.</p>
<p>1.4 Ясен и научно обоснован график за отказ от изкопаеми газове в цялата икономика</p>	<p>0</p>	<p>не съдържа срокове за преминаване от изкопаеми газове. Газът е заместител на въглищата.</p> <p>Оползотворяване на потенциала на природния газ и поетапна промяна на горивната база от твърди горива към природен газ. (СТР. 57)</p> <p>Целесъобразно е да се осигури нова газопреносна инфраструктура за пренос до топлоелектрическите централи и други потенциални потребители във въглищните региони, за да се създадат пазарни условия за модернизирани на горивните инсталации на топлоелектрическите централи и други потребители на енергия, за да преминат от въглища към природен газ. (Р. 100)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Всички мерки, изброени в Третия национален план за действие в областта на изменението на климата (2013-2020 г.), са удължени до 2030 г., както следва: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Смяна на горивото – от въглища към природен газ; (СТР. 100) ▪ Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха 2020-2030 г. (СТР. 101) ▪ Домакинствата, засегнати от задължителното постепенно извеждане от употреба на традиционните печки, да преминат към отопление с природен газ (СТР. 101) <p>Въпреки сравнително ниския дял на газа в крайното енергийно потребление, той е значителен природен ресурс с потенциал да увеличи дела си в общото енергийно потребление на страната през следващите години. (СТР. 241)</p> <p>В окончателния вариант на НПЕК следва да се посочи график за поетапното спиране на газа.</p>
<p>1.5 Ясен и научно обоснован график за отказ от петрол в цялата икономика</p>	<p>0</p>	<p>не съдържа срокове за отказ от петрола</p> <p>НПЕК разглежда само постепенното спиране на използването на изкопаеми горива за отопление на домовете, както е показано по-долу. Това е недостатъчно.</p> <p>Обобщени политики и мерки за вътрешния и публичния сектор</p> <p>Ускоряване на датата на влизане в сила на Регламент 2015/1185 относно екодизайна и въвеждане на задължително, ускорено извеждане от употреба на традиционните замърсяващи отоплителни уреди (печки) в съответствие с Националната програма за контрол на замърсяването на въздуха 2020-2030 г. (СТР. 100)</p>

	<p>Основните предизвикателства пред националните стандарти за енергийна ефективност в периода до 2030 г. ще бъдат: постепенно преустановяване на използването на котли на изкопаеми горива в сградите (СТР. 196)</p> <p>В окончателния вариант на НПЕК следва да се посочи график за постепенното изтегляне на петрола.</p>
<p>1.6 Ясен и научнообоснован преход на промишлеността към график за нулеви нетни емисии (преобразуване или закриване на промишлени предприятия, които отделят парникови газове от използването на изкопаеми горива или промишлени процеси)</p>	<p>0 не се съдържа график за индустриален преход</p> <p>ii. Национални цели за 2050 г. (...) за декарбонизация на енергийния сектор и енергоемките и въглеродно интензивни индустрии (...) - няма национални цели в тази област (СТР. 82)</p> <p>Посочена е значителната енергийна интензивност на индустрията, както и доказаното намаляване на емисиите през последните години. Установена е и необходимостта от по-нататъшни промени в това отношение, както и няколко дейности, които могат да бъдат предприети. Планът обаче не е прозрачен и не отчита териториалните аспекти. Това е област, която трябва да се подобри в окончателния вариант на НПЕК.</p>

Аспект 2. Подкрепа за местните икономики и общности

Енергийният преход ще засегне непропорционално регионите, чиито местни икономики са най-зависими от индустрията на изкопаемите горива. Ако националната политика в областта на климата не вземе предвид това, тези региони ще изостанат. Освен на пряка заетост, общностите в тези региони често разчитат на инвестициите и финансирането на компаниите за изкопаеми горива в различни области – от местната инфраструктура до образователните стипендии, които оказват значително влияние върху качеството на живот в региона. Справедливият енергиен преход следва да подкрепи най-засегнатите общности в откъсването им от тази зависимост и в намирането на нови възможности за ендегенен растеж и социално-икономически просперитет. Той следва също така да отчита значението на запазването на традиционната идентичност на тези общности въпреки индустриалните промени и съживяването на природната среда, засегната от минал добив.

По време на разработването на Териториалния план за справедлив преход Кюстендилският регион е с най-неблагоприятните социално-икономически показатели в Югозападния регион. Тя е с по-ниска гъстота на населението от средната за страната и с лошо структуриран трудов ресурс, като през 2019 г. равнището на безработица е едно от най-високите в страната (8,1%). През последните три години равнището на бедност е под средното за страната. През 2022 г. делът на населението, живеещо под националната линия на бедност, е 19,9%, в сравнение с 22,9% в страната. Пазарът на труда в региона показва няколко положителни тенденции през 2022 г. Икономическата активност и коефициентът на заетост нараснаха значително, надхвърляйки средните стойности за страната за втора поредна година. Равнището на безработица остава стабилно на ниво от 7,8% в сравнение с националното равнище от 5,2%. За съжаление, инвестиционната активност в област Кюстендил отново остава сред най-ниските в страната през 2021 г.

Кюстендил има един от най-високите дялове на работна сила със средно образование, което съответства на индустриалния профил на региона. Въпреки това пазарът на труда продължава да е изправен пред предизвикателството на застаряващото население. Делът на населението в трудоспособна възраст продължава да намалява. Демографското развитие на Кюстендилска област е сред най-лошите в страната. Кюстендилска област е сред областите с най-висок темп на застаряване на населението,

като по този показател я изпреварват само Видин, Габрово и Смолян. Коефициентът на естествен прираст на населението остава значително по-нисък от средния за страната, въпреки това коефициентът на нетна миграция е положителен⁶.

⁶ WWW.REGIONALPROFILES.BG/EN/REGIONS/KYUSTENDIL/

В област Стара Загора основните икономически дейности са съсредоточени около топлоелектрическата централа и свързаните с нея услуги. Икономическата структура се състои предимно от производство, строителство и търговия. Преходът ще окаже значително въздействие върху местната заетост, която е силно зависима от минните дейности, производството на електроенергия от въглища и различни спомагателни услуги. Равнището на бедност в област Стара Загора продължава да се повишава, като надхвърля средното за страната. През 2022 г. 29,1% от населението живее под националната линия на бедност в сравнение с 22,9% в цялата страна.

Въпреки тези предизвикателства, резултатите на местния пазар на труда са сравнително добри, което поставя Стара Загора сред първите три региона (след столицата и Варна) през 2022 г. Неотдавнашното нарастване на икономическата активност доведе до по-високи нива на заетост и по-ниска безработица. Коефициентът на безработица възлиза на 4,3 % в сравнение с 5,2 % за страната. Образователната структура на работната сила леко се е подобрила, като относително висок дял от работниците притежават средно образование, което съответства на индустриалния профил на региона.

Въпреки това, Старозагорска област има сравнително малък брой предприятия. Естественият прираст на населението остава под средния за страната. Въпреки това, Стара Загора продължава да привлича жители, като нетният миграционен коефициент е положителен. През 2022 г. коефициентът на застаряване на населението в региона е сходен със средния за страната⁷.

⁷ WWW.REGIONALPROFILES.BG/EN/REGIONS/STARA-ZAGORA/

През последните 40 години област Перник е изправена пред структурни, демографски и преходни предизвикателства. Уязвимостта на региона към прехода е значителна, тъй като алтернативните икономически дейности не могат да компенсират напълно брутната добавена стойност (БДС), която понастоящем се генерира от въгледобива и енергийния сектор, базиран на въглища. Област Перник е традиционно специализирана в производството на базово желязо, стомана и феросплави, които допринасят значително за въглеродните емисии от секторите на европейската схема за търговия с емисии (ЕСТЕ). Въпреки че Перник се намира в “агломерационната сянка” на София, тази близост може да се превърне в предимство, особено ако се приложат мерки за стимулиране на ежедневната трудова миграция от столицата. Въпреки тези предизвикателства заплатите и пенсиите в област Перник продължават да растат, а нивото на бедност остава ниско. Работната сила се отличава с относително висок дял на лицата със средно образование. Въпреки това, инвестиционната активност в региона е сравнително вяла, а възрастовата зависимост продължава да се влошава⁸.

⁸ WWW.REGIONALPROFILES.BG/EN/REGIONS/PERNIK/

2. Подкрепа за местните икономики и общности

2.1 Политики и мерки в подкрепа на местните икономики чрез стимулиране на техния ендегенен потенциал за растеж, включително насърчаване на предприемачеството, подкрепа за МСП и социалната икономика

1

споменати са някои политики и мерки, като този вид информация може да бъде намерена и в други документи

Мерки, споменати в НПЕК (стр. 28). Комплексът “Марица изток” е един от най-засегнатите от прехода, което е свързано със структурната му роля в производството на електроенергия и икономиката на областите Стара Загора, Хасково, Сливен и Ямбол. В тази връзка най-важните задачи, които трябва да се решат по време на енергийния преход в тези региони, са:

- Инвестициите, необходими за развитието на енергийната инфраструктура, и въздействието им върху сигурността на доставките;

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Използване на потенциала за икономическа диверсификация и съответните възможности за развитие; ▪ Създаване на качествени нови работни места и предоставяне на възможности за повишаване на квалификацията; ▪ Изпълнение на проекти за развитие на конкурентоспособни отрасли с висока добавена стойност в областта на чистите технологии <p>В Стара Загора Фондът за справедлив преход (ФСП) ще подкрепи диверсификацията на местната икономика чрез инвестиции в малки и средни предприятия (МСП) и в научноизследователска и развойна дейност (НИРД), свързана с кръговата и неутралната по отношение на климата икономика. В Кюстендил МСП ще бъдат подкрепени за изграждане на инсталации за възобновяема енергия и ще се постави акцент върху декарбонизацията на енергийния сектор. Създаването на индустриални паркове с решения в областта на чистите технологии ще осигури подходяща среда за инвеститорите. В Перник ФСП ще подкрепи МСП, фокусирани върху научноизследователска и развойна дейност, проектиране и инсталиране на фотоволтаични панели, производство на биогаз, както и пилотни проекти за производство и съхранение на водород от възобновяеми източници и внедряване на възобновяеми енергийни източници.</p> <p>Фондът ще доразвие индустриалната и логистична зона на Перник и ще създаде център за научноизследователска и развойна дейност с фокус върху промишления дизайн и център за материалознание ⁹.</p> <p>Такава информация не е включена в НПЕК. Споменатите мерки се отнасят за цялата територия на България (например "Възстановяване на МСП чрез подобряване на енергийната ефективност" – стр. 170; "Иновации и растеж" – стр. 174).</p> <p>Политиките и мерките също са споменати в ТПСП:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Стара Загора (стр. 16 в ТПСП) <ol style="list-style-type: none"> 3. Подкрепа за създаването на индустриални паркове за чисти технологии (с нулеви емисии) 11. Подкрепа за научни изследвания и иновации за предприятията ▪ Кюстендил (стр. 16 в ТПСП) <ol style="list-style-type: none"> 2. Подкрепа за МСП за производство на оборудване за възобновяема енергия 3. Подкрепа за създаването на индустриален парк за чисти технологии (с нулеви емисии) ▪ Перник (стр. 17 в ТПСП) <ol style="list-style-type: none"> 2. Подкрепа за МСП, фокусирани върху научноизследователската и развойната дейност, проектирането и монтажа на фотоволтаични панели 3. Подкрепа за МСП, насочени към инсталации за биогаз (биометан) <p>Заслужава си такива дейности да се споменат в окончателния вариант на НПЕК.</p>
<p>2.2 Политики и мерки за запазване на идентичността на миньорските/традиционните индустриални общности</p>	<p>1 споменати са някои политики или мерки в тази област, но те в голяма степен са недостатъчни, за да бъдат ефективни.</p> <p>Националната стратегия за развитие на минната индустрия до 2030 г. е използвана при изготвянето на актуализирания Интегриран план за енергетика и климат. (стр. 17) Това изречение е единственото позоваване на "минно дело" в плана. Следователно е известно, че има стратегия, но дори нейният първоначален обхват не е представен в НПЕК.</p> <p>От друга страна, знаем, че ФСП ще подкрепи гражданите на Стара Загора в прехода към зелена икономика с нови възможности за работа, включително в десет сателитни общини от</p>

⁹ [HTTPS://EC.EUROPA.EU/COMMISSION/PRESSCORNER/DETAIL/EN/IP_23_6756](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_6756)

		<p>областите Сливен, Ямбол и Хасково, където живее част от работната сила. В Кюстендилска област, където отказът от въглищата започна преди две десетилетия, ФСП ще подкрепи също преквалификацията и повишаването на квалификацията на работниците и ще предложи помощ на търсещите работа. Област Перник също ще се възползва от Фонда за справедлив преход, където ще са необходими около 1000 алтернативни работни места. Заслужава си да се добави такава информация в НПЕК.</p> <p>Политиките и мерките също са споменати в ТПСР:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Стара Загора (СТР. 19 в ТПСР) <ol style="list-style-type: none"> 1. Рекултивация на кариери за лигнитни въглища ▪ Кюстендил (СТР. 15 в ТПСР) <ol style="list-style-type: none"> 1. Рекултивация на въглищните кариери ▪ Перник (СТР. 16 в ТПСР) <ol style="list-style-type: none"> 1. Рекултивация на въглищните кариери <p>Посочените дейности обаче не са насочени конкретно към запазване на идентичността на минните/традиционните индустриални общности. Заслужава си такива дейности да се запишат в окончателния вариант на актуализациите на НПЕК и ТПСР.</p>
<p>2.3 Политики и мерки за съживяване на природната среда, както за възстановяване на биологичното разнообразие, така и за рекреационни цели</p>	<p>1</p>	<p>не се съдържат никакви политики или мерки в тази област, но е възможно такава информация да се намери в други документи</p> <p>Политиките и мерките също са споменати в ТПСР:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Стара Загора (СТР. 19 в ТПСР) <ol style="list-style-type: none"> 1. Рекултивация на кариери за лигнитни въглища ▪ Кюстендил (СТР. 15 в ТПСР) <ol style="list-style-type: none"> 1. Рекултивация на въглищните кариери ▪ Перник (СТР. 16 в ТПСР) <ol style="list-style-type: none"> 1. Рекултивация на въглищните кариери <p>Заслужава си такива дейности да се отбележат в окончателния вариант на НПЕК.</p>
<p>2.4 Специализирани, специфични за региона политики и мерки за насърчване на интелигентната и устойчива мобилност (както в рамките на териториите, които са най-засегнати от прехода, така и за свързането им с други региони)</p>	<p>2</p>	<p>обсъдени са много политики или мерки в тази област, но липсват някои важни подробности</p> <p>Необходима е повече информация с акцент върху регионите.</p> <p><i>Въвеждането на водороден електротранспорт се планира да започне от градския автобусен транспорт, за който отговарят общините. Този подход е по-рентабилен поради възможността за разширяване с голям брой транспортни средства и инфраструктура за зареждане с висок процент на регламентирана използваемост. Засега в България 4 общини проявяват интерес към въвеждането на водороден автобусен транспорт: София, Стара Загора, Бургас и Русе. (СТР. 138)</i></p> <p>Тази мярка може да включва територии от ТПСР:</p> <p><i>В Националната програма за контрол на замърсяването на въздуха 2020-2030 г. са заложили нови политики и мерки, както и продължаване на съществуващите в транспортния сектор за модернизиране на автомобилния парк: Въведени са законови разпоредби за създаване на зони с ниски емисии (ЗНЕ) в случаите, когато видът и степента на замърсяване на атмосферния въздух значително увеличават риска за човешкото здраве и/или околната среда или при непостигане на пределно допустимите стойности за вредни вещества (замърсители) в атмосферния въздух и пределно допустимите стойности за отлагане на вредни вещества (замърсители), утвърдени с наредби на министъра</i></p>

на околната среда и водите и министъра на здравеопазването. Съответният общински съвет трябва да определи с наредба условията и реда за създаване и въвеждане на зони с ниски емисии на територията на цялата община или на част от нея. С наредбата може да се ограничава движението на моторни превозни средства или на определени категории моторни превозни средства и/или на определени екологични групи моторни превозни средства на територията на съответната община и/или в създадените и въведените зони с ниски емисии. (СТР. 87)

11) Стимулиране на развитието и внедряването на електрическата мобилност и използването на възобновяема енергия в транспорта.

С цел да се стимулира развитието и внедряването на електрическата мобилност, на местните власти се възлагат отговорности в рамките на техните дългосрочни програми да въведат специфични мерки на своята територия, за да увеличат привлекателността на използването на този вид транспорт. В тези програми следва да се предвидят мерки за насърчване на развитието и използването от населението на градски и железопътен електрически транспорт чрез мерки за използване на енергия от възобновяеми източници в градския транспорт, както и на възобновяеми течни и газообразни транспортни горива от небιологичен произход и рециклирани горива в транспорта, както и схеми за подпомагане на такива проекти. (СТР. 109)

Като част от Програмата за транспортна свързаност за периода 2021-2027 г. е планирана модернизация на железопътната линия София-Перник-Радомир, участък София-Перник (СТР. 84)

Политиките и мерките също са споменати в ТПСР:

■ **Стара Загора** (СТР. 30 в ТПСР)

Предвижда се в рамките на Стълб 2 да бъдат финансирани следните дейности:

Транспортни връзки: инвестиции в интелигентна и устойчива местна мобилност, включително декарбонизация на местния транспортен сектор и неговата инфраструктура. Тези дейности допълват мерките за устойчива мобилност, предвидени в ТПСР, като осигуряват допълнително финансиране чрез финансови инструменти.

Предвижда се в рамките на Стълб 3 да бъдат финансирани следните дейности:

Транспортни връзки: инвестиции в интелигентна и устойчива местна мобилност, включително декарбонизация на местния транспортен сектор и неговата инфраструктура. Тези дейности допълват мерките за устойчива мобилност, предвидени в ТПСР, като осигуряват допълнително финансиране чрез финансови инструменти

■ **Кюстендил** (СТР. 19 в ТПСР)

9. Разнообразяване и адаптиране на предприятията към икономическия преход. Мярката ще даде възможност и за нисковъглеродна местна транспортна свързаност.

■ **Перник** (СТР. 19 в ТПСР)

7. Развитие на Индустриална и логистична зона Перник. Мярката ще даде възможност и за нисковъглеродна местна транспортна свързаност.

Заслужава си още дейности да се отбележат в окончателния вариант на НПЕК.

Аспект 3. Местна чиста енергия и декарбонизирани индустрии

Добре планираният справедлив енергиен преход следва да включва оценка на специфичните местни нужди на най-засегнатите региони по отношение на използването на достъпна зелена енергия и декарбонизирането на промишлените процеси. Въз основа на тези предварително идентифицирани специфични регионални нужди следва да се въведе адекватна политика за всеки регион.

Използването на възобновяема енергия в България става все по-важно във всички сектори: електроенергия, отопление и охлаждане и транспорт. Както е посочено в НПЕК, националната цел е да се постигне 34,1% дял на енергията от възобновяеми източници в брутното крайно потребление на енергия през 2030 г. Целта на всички анализирани региони е да се увеличи използването на възобновяеми енергийни източници.

Кюстендилският регион има потенциал да декарбонизира съществуващите енергоемки отрасли, като използва значителния си капацитет за развитие на съоръжения, базирани на възобновяема енергия, по-специално геотермални и фотоволтаични централи. Регионът се гордее и с конкурентен селскостопански сектор, който би могъл да стимулира растежа, ако бъде интегриран с устойчиви бизнес практики и възобновяема енергия¹⁰.

Както е посочено в ТПСП, Стара Загора е един от най-подходящите райони за наземни фотоволтаични инсталации, с кумулативен технически потенциал от 15-20 GW. Една четвърт от площта на минния комплекс е рекултивирана и тези площи не влизат в конфликт със земеделски земи или защитени зони. Насърчаването на развитието на възобновяемата енергия може да повиши привлекателността за инвеститорите и да увеличи преките чуждестранни инвестиции. Мерките за насърчаване на възобновяемите енергийни източници и съхранението на енергия се допълват взаимно и целят диверсификация на икономиката, повишаване на заетостта и качеството на живот, както и подкрепа на целите за неутралност по отношение на климата. Регионът също така има потенциал да се превърне в един от водородните центрове на ЕС. развитието на икономика, базирана на водород, се разглежда като стратегически приоритет за трансформацията на Стара Загора. Това ще привлече инвестиции и ще допринесе за синергичен ефект в региона: намаляване на въглеродните емисии, увеличаване на регионалния БВП, създаване на привлекателни възможности за заетост и развитие на човешкия капитал.

Област Перник ще бъде сравнително по-слабо засегната от зеления преход. Въпреки това повечето от местните индустрии са енергоемки и бавно възприемат нисковъглеродни технологични решения и диверсифицират зависимостта си от изкопаеми горива. Алтернативните сектори, които могат да осигурят засилен нисковъглероден икономически растеж в област Перник, включват производството на оборудване, свързано с възобновяемата енергия, включително фотоволтаични панели, инвертори, алуминиеви рамки за фотоволтаични системи, водородни електролизери и спомагателно оборудване¹¹.

10 https://csd.eu/fileadmin/user_upload/publications_library/files/2023_05/brief_134_eng_web.pdf

11 https://csd.eu/fileadmin/user_upload/publications_library/files/2023_05/brief_134_eng_web.pdf

3. Местна чиста енергия и декарбонизирани индустрии	
<p>3.1 Оценка на потребностите в областта на внедряването на достъпна чиста енергия (включително, ако е приложимо, централно отопление), енергийна ефективност и/или декарбонизирани промишлени процеси</p>	<p>1 представен е известен преглед, но оценката е с недостатъчно качество</p> <p>Необходима е повече информация с акцент върху регионите.</p> <p><i>Мерките от Третия национален план за действие в областта на климата 2013-2020 г., които се планира да бъдат продължени и надградени до 2030 г: Оценка на енергийния потенциал на биогаза от депата за отпадъци, които се планира да бъдат закрити. (СТР. 96)</i></p>

	<p>В съответствие с изискванията на чл. 7, ал. 2, т. 17 от Закона за енергията от възобновяеми източници изпълнителният директор на Агенцията за устойчиво енергийно развитие изготвя оценка на съществуващите необосновани пречки и на потенциала за развитие на потреблението на собствена електрическа енергия и общности, използващи енергия от възобновяеми източници. Изготвените оценки се представят на министъра на енергетиката за одобрение и съдържат предложения за премахване на необоснованите регулаторни и административни пречки. (СТР. 106)</p> <p>VI. Оценка на необходимостта от изграждане на нова инфраструктура за централизирано отопление и охлаждане от възобновяеми източници. (СТР. 114)</p> <p>В окончателния вариант на плана е необходима повече информация с акцент върху най-засегнатите региони.</p>
<p>3.2 Политики и мерки за задоволяване на нуждите в областта на достъпната чиста енергия (включително, ако е приложимо, централно отопление), енергийната ефективност и/или декарбонизираните промишлени процеси</p>	<p>1 споменати са някои политики или мерки в тази област, но те са до голяма степен недостатъчни, за да бъдат ефективни</p> <p>Предвижда се да се разработи план за определяне на приоритетни области за изграждане на обекти за производство на вятърна енергия. В приоритетните райони административните процедури за изграждане, реконструкция и въвеждане в експлоатация на енергийните обекти ще се извършват в по-кратки срокове. (СТР. 25)</p> <p>В страната се предприемат дейности в тази област, например: 2) Облекчаване на административните процедури и процедурите за присъединяване за изграждане на енергийни съоръжения за производство на електроенергия от възобновяеми източници (СТР. 106), но единственото разграничение, отнасящо се до една от най-уязвимите територии, е посочено по-долу.</p> <p>В рамките на Приоритетно направление 3 “Трансфер на технологии и знания” на Приоритет 1 “Устойчиво развитие на българската научноизследователска и иновационна екосистема” е предвидена “Процедура за допълващо финансиране в подкрепа на участието на България в Европейското партньорство “Чист водород” за изграждане на водородна долина” в община Стара Загора по проектно предложение “Устойчив водороден регион Загора” (ZAHYR). Проектът има за цел да изгради дългосрочно партньорство между бизнеса и науката, както и с всички заинтересовани страни в региона. По същото направление е предвидена мярка за развитие на зелени и цифрови партньорства за интелигентна трансформация. Мярката е насочена към стратегически проекти, насочени към решаване на конкретен проблем на бизнес партньор или трансфер на знания и опит към бизнес партньор, позволяващи устойчиви решения чрез предоставяне на зелени и/или цифрови услуги, създаване на пазарно предимство чрез въвеждане/разработване на зелени и цифрови решения и екоиновации. (СТР. 172)</p> <p>Политиките и мерките също са споменати в ТПСР:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Стара Загора (СТР. 20 - 21 в ТПСР) <ol style="list-style-type: none"> 3. Подкрепа за създаването на индустриални паркове за чисти технологии (с нулеви емисии) 4. Схема за подпомагане на фотоволтаични паркове с електролизер и/или системи за съхранение 5. Схема за подпомагане на използването на зелен водород 6. Подкрепа за производството и дистрибуцията на биометан и вятърна енергия ■ Кюстендил (СТР. 16-17 в ТПСР) <ol style="list-style-type: none"> 3. Подкрепа за създаването на индустриален парк за чисти технологии (с нулеви емисии) 4. Схема за подпомагане на фотоволтаични паркове и производство и използване на зелен водород, включително за съхранение на енергия

	<p>6. Подкрепа за производството и разпространението на биогаз (биоетан)</p> <p>10. Подкрепа за използването на геотермална енергия в региона за търговски цели и за централно отопление</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Перник (СТР. 17, 19 в ТПСР) <p>4. Схема за подпомагане на ВЕИ и производството и използването на зелен водород</p> <p>7. Мерки за енергийна ефективност и ВЕИ, насочени към ЕНЕРГИЙНАТА БЕДНОСТ</p> <p>Примери за дейности от ТПСР следва да бъдат включени в окончателния вариант на НПЕК.</p>
--	--

Аспект 4. Включване на регионалния преход

За да бъде енергийният преход социално справедлив, той трябва да отчита както съществуващите големи социални неравенства и форми на изключване, така и да отчита кои социални групи са особено уязвими към изключване в контекста на прехода. Най-често групите, които се сблъскват с по-широка социално-политическа маргинализация, също ще бъдат изложени на риск от изключване по време на прехода, ако политиките не им обърнат специално внимание. Ако например жените нямат политическо представителство в региона като цяло, техните специфични за пола интереси също няма да бъдат взети предвид в регионалните процеси на вземане на решения, свързани с енергийния преход. Идентифицирането на такива групи и включването им и техните интереси в процеса на формиране на политики е от ключово значение. В контекста на изключването пандемията също изигра значителна роля.

Много аспекти, свързани с изключването, са свързани със заетостта. Необходимостта от преобразуване на най-уязвимите региони оказва значително влияние върху нарастването на безработицата, като непропорционално засяга лицата, които са изправени пред по-големи предизвикателства при адаптирането. Процесът на трансформация ще изисква допълнителни усилия за осигуряване на качествена алтернативна заетост и спазване на принципа “никой да не бъде изоставен”. Създаването на качествени алтернативни възможности за заетост е от ключово значение. Няколко групи работници са идентифицирани като най-уязвими и засегнати от прехода. Тези групи включват работниците в местния въгледобив и в производството на електроенергия и топлоенергия на базата на въглища, работниците в доставчиците на електроцентрали и в мините, заетите в основното производство на желязо, стомана и феросплави, членовете на семействата на горепосочените групи и младите хора, които трябва да завършат образованието си до 2030 г. Ролята на жените, хората с увреждания и други обаче не е спомената.

4. Включване на регионалния преход	
0	<p>не се съдържат никакви политики или мерки в тази област</p> <p>4.1 Насърчаване на равенството между половете с оглед на специфичното положение и ролята на жените в прехода към неутрална по отношение на климата икономика</p> <p>Като част от социалните инвестиции (СТР. 237) се подчертава необходимостта от намаляване на неравенствата, увеличаване на приобщаването, социални предприятия и социална икономика, социално приобщаване, подобряване на здравето, общото благосъстояние и качеството на живот на гражданите, което повишава образователните резултати чрез подкрепа на справедливия преход към нисковъглеродна икономика. Въпреки това не са посочени конкретни области на действие.</p>

	<p>Това е област, която трябва да се подобри в окончателния вариант на НПЕК, още повече че и в ТППП не се съдържа равенството между половете.</p>
<p>4.2 Специално внимание към уязвимите групи (като хората с увреждания), които страдат непропорционално от неблагоприятните последици от прехода</p>	<p>0 не се съдържат никакви политики или мерки в тази област</p> <p>Съгласно Закона за социалното подпомагане и Наредба № РД-07-5 от 16 май 2008 г. за условията и реда за отпускане на целева помощ за отопление, се отпускат помощи на определени социално уязвими групи през отоплителния сезон. В обхвата на целевата помощ попадат лица и семейства, които отговарят на законовите условия и изисквания. Определени са 5 рискови групи (стр. 162). В предишната версия на НПЕК се разглеждат изисквания, свързани с доходите, имущественото и здравословното състояние, семейното положение, възрастта, образованието и трудовата заетост и т.н., но това изречение е заличено.</p> <p>НПЕК споменава и Наредбата, която определя критериите, условията и процедурите за определяне на статута на домакинство в енергийна бедност и статута на уязвим клиент за доставка на електроенергия.</p> <p><i>Въведени са критерии за определяне на статута на уязвим клиент за доставка на електроенергия в зависимост от възрастта, здравословното състояние, разполагаемия средномесечен доход, намален с разходите за енергия, необходимостта от помощни средства за независим живот и/или животоподдържащи медицински изделия, чието функциониране зависи от източника на електроенергия, получаването на месечни социални помощи.</i> (стр. 79)</p> <p><i>Информацията обаче е свързана предимно с въпроса за енергийната бедност. В НПЕК се отбелязва също, че е много вероятно до 2050 г. в България да живеят повече бедни хора.</i> (стр. 234)</p> <p>Въпроси като въздействието върху хората с увреждания и т.н. не се разглеждат. Това е област, която трябва да се подобри в окончателния вариант на НПЕК, особено след като и в ТППП не се обръща специално внимание на уязвимите групи.</p>
<p>4.3 Политики и мерки за преодоляване на демографските последици от застаряването на населението в регионите в преход</p>	<p>0 не се съдържат никакви политики или мерки в тази област</p> <p>Съгласно Закона за социалното подпомагане и Наредба № РД-07-5 от 16 май 2008 г. за условията и реда за отпускане на целева помощ за отопление се отпускат помощи на определени социално уязвими групи през отоплителния сезон. В обхвата на целевата помощ попадат лица и семейства, които отговарят на законовите условия и изисквания. Определени са 5 рискови групи (стр. 162). В предишната версия на проекта на НСПК се отбелязват изисквания, свързани с доходите, имущественото и здравословното състояние, семейното положение, възрастта, образованието и заетостта и т.н., но това изречение е заличено.</p> <p>НПЕК споменава и Наредбата, която определя критериите, условията и процедурите за определяне на статута на домакинство в енергийна бедност и статута на уязвим клиент за доставка на електроенергия.</p> <p><i>Въведени са критерии за определяне на статута на уязвим клиент за доставка на електроенергия в зависимост от възрастта, здравословното състояние, разполагаемия средномесечен доход, намален с разходите за енергия, необходимостта от помощни средства за независим живот и/или животоподдържащи медицински изделия, чието функциониране зависи от източника на електроенергия, получаването на месечни социални помощи.</i> (стр. 79)</p> <p><i>Информацията обаче е свързана предимно с въпроса за енергийната бедност и не разглежда демографското въздействие на застаряващото население в регионите в преход. В ТПСП се отбелязва, че Сравнителният анализ на демографските показатели,</i></p>

	<p>профила на икономиката, БДС и засегнатите работни места очертава, че трите района изпитват общи тенденции и предизвикателства (напр. обезлюдяване, застаряващо население, доминиране на МСП), но с различна величина. (стр. 3 във всички ТПС)</p> <p>Теоретично, дейности като "Диверсификация и адаптиране на предприятията към икономическия преход", споменати в ТПС, биха могли да бъдат насочени към застаряването на населението. Това обаче не е изрично посочено. Това е област, която трябва да се подобри в окончателния вариант на НПЕК.</p>
--	---

Аспект 5. Регионално управление на справедливия преход

Адекватното управление и улесняване на процесите на енергиен преход (управление на прехода) е от ключово значение за постигането на поставените цели. Включването на съответните заинтересовани страни и граждани, чиито интереси са застрашени, в процесите на управление на прехода на регионално равнище е от решаващо значение както за справедливия резултат от процесите, така и за възприемането на справедливостта от широката общественост. Успешното управление трябва също така да координира процесите на регионално и национално равнище, така че те да бъдат част от едно съгласувано начинание с допълващи се цели.

В контекста на управлението на справедливия преход пандемията също изигра важна роля. По време на процеса на разработване на ТПС повечето от срещите бяха проведени с малко участници или онлайн поради пандемията COVID 19, но от друга страна, това позволи участието на голям брой различни заинтересовани страни.

С Регламент (ЕС) 2018/1999 относно управлението на Енергийния съюз и дейностите в областта на климата се създава динамична и устойчива рамка за прозрачно и синергично сътрудничество между държавите - членки на ЕС, и Европейската комисия. Тази рамка улеснява поддържането на съгласувана стратегия във всички политики в областта на енергетиката и климата и насърчава координираните усилия на държавите членки. Регламентът за управление на ЕС упълномощава механизъм за постоянни консултации с ЕК, включващ оценка на интегрираните национални планове в областта на енергетиката и климата от страна на Комисията, наред с периодичното актуализиране на тези планове и изготвянето на доклади за напредъка от страна на държавите членки. Регламентът се прилага за всички държави членки, включително и за България.

5. Управление на справедлив преход	
0	<p>5.1 Съгласуваност на регионалния и националния процес на планиране на прехода</p> <p>не се съдържа съгласуваност на регионалния и националния процес на планиране на прехода</p> <p>Темата за регионалното сътрудничество е разгледана в НПЕК само в контекста на сътрудничеството между държавите - членки на ЕС. На национално ниво в НПЕК се споменава сътрудничеството между министерствата (стр. 38). Въпреки това, в НПЕК не се говори за справедливия преход в регионите.</p> <p><i>В ТПС се споменава само, че Националният план за енергетика и климат на България (НПЕК) за периода 2021-2030 г. е основният документ, в който се определят целите и мерките за изпълнение на националните политики в областта на енергетиката и климата в контекста на амбицията за неутралност на климата в целия ЕС до 2050 г. (стр. 1 във всички ТПС)</i></p> <p>Това е област, която може да бъде подобрена в окончателния вариант на НПЕК.</p>

<p>5.2 Институционална координация между регионалните и националните власти по отношение на прилагането на справедливия преход</p>	<p>1</p>	<p>не се говори за институционална координация при осъществяването на прехода, но е възможно да се намери информация в други документи</p> <p>Темата за регионалното сътрудничество е разгледана в НПЕК само в контекста на сътрудничеството между държавите – членки на ЕС.</p> <p>В ТПТП се говори за институционалната координация в рамките на хоризонталния стълб: Техническа помощ (СТР. 19 в ТПТП НА КЮСТЕНДИЛ, СТР. 20 В ТПТП НА ПЕРНИК И СТР. 23 В ТПТП НА СТАРА ЗАГОРА).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Техническа помощ на МРРБ като управляващ орган (УО) на PDR 2021-2027 г. за ефективно управление и използване на ФСП ▪ МОСВ ще действа като Междинно звено за изпълнение на плановете за справедлив преход след приключване на съответните процедури Индикативен неизчерпателен списък на допустимите дейности/мерки: ▪ Организиране на периодично обучение на персонала на заинтересованите страни, като например работни срещи, учебни пътувания и семинари, насочени към обмен на опит и добри практики; Техническа помощ/ консултантски услуги/специализирана експертиза от външни организации/експерти в отговор на специфичните нужди на бенефициентите ▪ Изследвания, предпроектни проучвания, проучвания на потенциала на МСП на областно ниво, други анализи и т.н.) и набор от проекти, свързани с процеса на преход ▪ Подкрепа за добре функциониращ правителствен механизъм и ключови заинтересовани страни за улесняване на прехода към неутрална по отношение на климата икономика (напр. агенции за регионално развитие) ▪ Обучения за местната/регионалната администрация с цел разработване и изпълнение на проекти за справедлив преход ▪ Информационни дни, организирани с подкрепата на социалните партньори в засегнатите региони, за да се гарантира, че темите на енергийния преход са подробно комуникирани с местните общности и да се осигури тяхното участие в процеса. <p>Струва си тази информация да бъде добавена в окончателния вариант на НПЕК.</p>
<p>5.3 Включване на заинтересованите страни и гражданите в регионалното управление на прехода</p>	<p>1</p>	<p>практиката показва, че участието на заинтересованите страни и гражданите е взето предвид в много от съответните случаи, но това не е посочено в НПЕК</p> <p>Темата за регионалното сътрудничество е разгледана в НПЕК само в контекста на сътрудничеството между държавите – членки на ЕС.</p> <p><i>Писмени становища по проекта на НПЕК бяха получени от различни заинтересовани страни, като неправителствени организации, частни и държавни енергийни компании, индустриални асоциации, икономически институти, граждани и др. Коментарите на заинтересованите страни се отнасят до всички раздели на проекта на НПЕК (СТР. 40).</i></p> <p>В ТПСП се говори за институционалната координация в рамките на хоризонталния стълб: Техническа помощ (СТР. 19 в ТПСП КЮСТЕНДИЛ, СТР. 20 В ТПСП ПЕРНИК И СТР. 23 В ТПСП СТАРА ЗАГОРА).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Техническа помощ на МРРБ като управляващ орган (УО) на PDR 2021-2027 г. за ефективно управление и използване на ФСП ▪ МОСВ ще действа като Междинно звено за изпълнение на плановете за справедлив преход след приключване

на съответните процедури Индикативен неизчерпателен списък на допустимите дейности/мерки:

- Организиране на периодично обучение на персонала на заинтересованите страни, като например работни срещи, учебни пътувания и семинари, насочени към обмен на опит и добри практики; Техническа помощ/ консултантски услуги/специализирана експертиза от външни организации/експерти в отговор на специфичните нужди на бенефициентите
- Изследвания, предпроектни проучвания, проучвания на потенциала на МСП на областно ниво, други анализи и т.н.) и набор от проекти, свързани с процеса на преход
- Подкрепа за добре функциониращ правителствен механизъм и ключови заинтересовани страни за улесняване на прехода към неутрална по отношение на климата икономика (напр. агенции за регионално развитие)
- Обучения за местната/регионалната администрация с цел разработване и изпълнение на проекти за справедлив преход
- Информационни дни, организирани с подкрепата на социалните партньори в засегнатите региони, за да се гарантира, че темите на енергийния преход са подробно комуникирани с местните общности и да се осигури тяхното участие в процеса.

Струва си тази информация да бъде добавена в окончателния вариант на НПЕК.

IV. Аспекти на разпределението

Разпределителните аспекти на зеления преход са свързани основно с диференцираното въздействие на политиките в областта на климата, които са свързани с неравномерното разпределение на доходите, възможностите и предизвикателствата сред населението. Това се отразява в промените в жизнения стандарт на цялото население и на уязвимите групи, особено в достъпа им до основни обществени услуги, удобства и права, както и до пазара на труда. Поради това в НПЕК следва изрично да се отчита разпределението на разходите и ползите от планираните мерки и да се съсредоточи особено върху подкрепата на групите, които вече са в най-трудно положение или е най-вероятно да бъдат негативно засегнати от прехода.

Така избраните критерии за оценка на разпределителното измерение на политиките за справедлив преход в НПЕК се отнасят до следните аспекти: предотвратяване на бедността в областта на енергетиката и транспорта (след включването на сградите и автомобилния транспорт в рамката на СТЕ), финансови механизми и инструменти на публичната политика (особено фискални инструменти и инструменти за социална сигурност), въведени в подкрепа на уязвимите групи, политики, засягащи работната сила, и цялостното качество на общественото участие в процеса на преразглеждане на НПЕК. Оценката на разпределителните аспекти се извършва на национално равнище (за разлика от териториалните аспекти).

Аспект 6. Всеобхватна оценка на въздействието върху разпределението

Политиците трябва да са наясно с дълбокото и многостранно разпределително въздействие на законодателството и програмите за справедлив преход. За да се направи адекватна оценка на това въздействие, е необходимо да се определят някои ключови социално-икономически групи, за които може да се очаква, че ще бъдат изправени пред конкретни последици от прехода (например хора от различни доходни групи

или селски и градски домакинства). Необходимо е също така да се установят ясни цели и критерии за измерване на напредъка по отношение на социално-икономическото въздействие, за да не се изгуби от поглед основният аспект на прехода, свързан със справедливостта.

Струва си да се припомни, че прилагането на мерките, очертани в Националния план за енергетика и климат, ще допринесе за намаляване на емисиите в различни сектори, за намаляване на потреблението на изкопаеми горива и за увеличаване на дела на възобновяемите енергийни източници, но също така ще окаже въздействие, което ще засегне особено уязвимите потребители, включително най-бедните. За съжаление, в документа не е отделено достатъчно внимание на тези аспекти. Въпреки че в НПЕК се споменава, че е много вероятно до 2050 г. в България да живеят повече бедни хора.

6. Цялостна оценка на въздействието върху разпределението		
<p>6.1 Оценка на цялостното въздействие върху разпределението на политиките и мерките, обхванати от актуализацията на НПЕК – по групи доходи</p>	0	<p>не са посочени очакваните общи въздействия върху разпределението</p> <p>Планът включва оценка на въздействието на планираните политики и мерки в области като околната среда и адаптацията към изменението на климата (РАЗДЕЛ 5.2 - ОТ СТР. 229), но не се фокусира върху разпределението на въздействието върху хората.</p> <p>Това е област, която може да бъде подобрена в окончателния вариант на НПЕК.</p>
<p>6.2 Оценка на цялостното въздействие върху разпределението на политиките и мерките, обхванати от актуализацията на НПЕК – по други съответни групи (напр. селски домакинства, пенсионери)</p>	0	<p>не са посочени очакваните общи въздействия върху разпределението</p> <p>Планът включва оценка на въздействието на планираните политики и мерки в области като околната среда и адаптацията към изменението на климата (РАЗДЕЛ 5.2 - ОТ СТР. 229), но не се фокусира върху разпределението на въздействието върху хората. Това е област, която трябва да се подобри в окончателния вариант на НПЕК.</p>
<p>6.3 Общо разбиране на термините и измерване на напредъка към целите</p>	1	<p>термините се използват непоследователно в различните документи, но в този случай преводът може да бъде проблем. Измерването на напредъка по отношение на целите е разгледано частично</p> <p>Пример за непоследователна употреба на термините беше даден в първия аспект – цели и амбиции. В НПЕК се споменава постепенното премахване на лигнитните въглища до 2038 г., докато в ТПСП се говори за постепенното премахване на въглищата.</p> <p>В контекста на измерването на напредъка по-долу са дадени примери, в които това е взето предвид.</p> <p>Съответните мерки от Националния план за управление на отпадъците и Третия национален план за действие по изменение на климата се предвижда да продължат да се актуализират до 2030 г. и да се основават на напредъка в тяхното изпълнение (СТР. 185).</p> <p>В контекста на сградния фонд таблицата с <i>индикативни междинни цели за обновяване на жилищния и нежилищния сграден фонд</i> (СТР. 52-53) предоставя информация за индикативните етапи за десет годишни периода от 2021 до 2050 г.</p> <p>В контекста на енергийната бедност се планира създаването на нов Център за знания, който да служи като изчерпателен информационен ресурс за заинтересованите страни относно нивата на енергийна бедност в България и мерките за справяне с нея, както и да стимулира напредъка в съвременните аналитични изследвания на причините и последиците от проблема в страната (СТР. 80).</p>

Заслужава си да се споменат повече такива дейности в окончателния вариант на НПЕК.

Аспект 7. Енергийна бедност

Енергийната бедност е ситуация, при която домакинствата нямат достъп до основни енергийни услуги и продукти. Отстраняването на това явление чрез политиката в областта на климата е от решаващо значение от гледна точка на социалната справедливост и правосъдие, тъй като гарантира, че икономически най-необлагодетелстваните и уязвими членове на обществото няма да бъдат непропорционално натоварени с разходите за енергийния преход. Въпросът за енергийната бедност е един от тези, при които има пресичане между нуждите на политиката, свързани с целите за неутралност по отношение на климата, и социално-икономическото благосъстояние, а точното адресиране и на двете предлага възможност за получаване на допълнителна социална подкрепа за енергийния преход. Намалването на енергийната бедност също така подобрява благосъстоянието на общностите в много важни области, като например достъпа до образование, общественото здраве или възможностите за стопанска дейност.

Терминът “енергийна бедност” се появи през последните години като последващ аспект на протичащата глобална трансформация на климата. България се откроява като държава членка с едни от най-високите нива на енергийна бедност в Европа, характеризиращи се със структурни проблеми, свързани с енергията, ниски доходи и лошо ремонтирани жилища. Следователно справянето с енергийната бедност представлява сериозно предизвикателство в България. С приемането на Закона за изменение и допълнение на Закона за енергетиката (ЗИДЗЕ), препотвърден на 10 ноември 2023 г. и публикуван в ДВ, бр. 96 от 17 ноември 2023 г., 49-то Народно събрание на Република България предприе важни стъпки. С този закон за първи път бяха въведени национални дефиниции за “домакинство в енергийна бедност” и “уязвим клиент за доставка на електроенергия”, наред с измененията, посочени в член 38д от закона. Освен това Законът разпорежда извършването на оценка на броя на домакинствата, изпитващи енергийна бедност, както и създаването и поддържането на информационна система за такива домакинства и уязвими клиенти на електроенергия. Тази отговорност се пада на националната институция, определена да разработи Национален план за социален климат. Тези промени осигуряват солидна основа за справяне с предизвикателството на борбата с енергийната бедност.

7. Енергийна бедност

7.1 Включване на индикативни цели, насочени към намаляване на енергийната бедност

1 цели има, но те не са достатъчно подробни и/или не използват подходящи показатели

НПЕК съобщава как: Законът за енергетиката задължава Министерския съвет да определи орган, който (...) да поддържа информационна система за броя на домакинствата в енергийна бедност и уязвимите клиенти за доставка на електроенергия. И по-нататък заявява, че: Предложената Обсерватория има за цел да бъде платформа, която да обедини широка общност от практики, служители и изследователи, работещи в тази област в България и извън нея. (...) Това предложение включва създаването на нов Център за знания, който не само ще служи като изчерпателен информационен ресурс за заинтересованите страни относно нивата на енергийна бедност в България и мерките за справяне с нея, но и ще стимулира напредъка в най-съвременните аналитични изследвания на причините и последиците от проблема в страната. Освен това Обсерваторията ще разработва

	<p>иновативни политики и практики за справяне с енергийната бедност, а също така ще служи като форум за дискусии между заинтересованите страни и за обмен на знания по темата. (СТР. 80)</p> <p>Въпреки това няма измерими цели или подробни задачи за намаляване на енергийната бедност в България. Това е област, която трябва да се подобри в окончателния вариант на НПДДЕ.</p>
<p>7.2 Оценка на нивото на енергийна бедност и качеството на използваните показатели</p>	<p>2 енергийната бедност е описана задълбочено и оценката се основава на качествени показатели, но липсват някои важни подробности</p> <p>Мащабът на проблема не е определен количествено в плана. В плана е посочен само настоящият брой на семействата, които се ползват от подкрепа.</p> <p>Включени са някои общи оценки на състоянието на енергийната бедност в България (като например твърдението по-долу). Въпреки това липсват конкретни данни.</p> <p>България е държава членка, в която равнището на енергийна бедност е сред най-високите в Европа и в която структурните проблеми, свързани с връзката между енергията, ниските доходи и неремонтираните жилища, са особено силно изразени. (СТР. 80)</p> <p>Конкретни данни са предоставени само за броя на хората, които се възползват от финансовата помощ, предоставяна от държавата за намаляване на енергийната бедност:</p> <p>Към днешна дата е въведена мярка за подпомагане на най-уязвимите лица и семейства, които отговарят на определените критерии за доход и средства. Съгласно Закона за социалното подпомагане и Наредба № РД-07-5 от 16.5.2008 г. за условията и реда за отпускане на целева помощ за отопление, през отоплителния сезон се отпуска целева помощ за отопление на социално уязвими групи. В обхвата на целевата помощ попадат лица и семейства, които отговарят на законовите условия и изисквания. Определени са 5 рискови групи с различен размер на диференцирания минимален доход за отопление в зависимост от степента на риска и определените приоритети. Към днешна дата около 320 000 лица и семейства се възползват от тази помощ. (СТР. 159)</p> <p>Мерките и критериите за оценка, посочени в плана, са следните:</p> <p>Предприети са действия в тази насока, като 49-ото Народно събрание на Република България приема Закон за изменение и допълнение на Закона за енергетиката (ЗИДЗЕ), приет повторно на 10.11.2023 г., публикуван в ДВ, бр. 96 от 17.11.2023 г. С допълнителните разпоредби на този закон за първи път се въвеждат национални дефиниции на понятията "домакинство в енергийна бедност" и "уязвим клиент за доставка на електрическа енергия", които заедно с измененията, предвидени в чл. 38d от закона, са от съществено значение за изпълнението на реформа С4.Р3. Разработване на определение и критерии за "енергийна бедност" (Реформа) на Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България (НПВУ).</p> <p>(...) Законът установява задължение за извършване на оценка на броя на домакинствата в енергийна бедност и за създаване и поддържане на информационна система за броя на домакинствата в енергийна бедност и уязвимите потребители на електрическа енергия от националната отговорна институция, определена за разработване на Национален социален план за климата съгласно Регламент (ЕС) 2023/955 на Европейския парламент и на Съвета от 10 май 2023 г. за създаване на Социален фонд за климата и за изменение на Регламент (ЕС) 2021/1060 (ОВ, L 130/1 от 16 май 2023 г.) или от друг орган, определен с акт на Министерския съвет. (СТР. 158-159)</p> <p>В окончателния вариант на НПЕК е ценно да се включат конкретни данни. Би било полезно да се представи по-подробно обяснение на мащаба на проблема.</p>

<p>7.3 Пряка подкрепа за намаляване на енергийната бедност</p>	<p>2</p>	<p>описани са съществуващи и планирани политики или мерки в тази област, които се очаква да доведат до значима промяна, но не разглеждат проблема цялостно</p> <p>Разгледани са следните съществуващи политики за пряко подпомагане на намаляването на енергийната бедност:</p> <p><i>Към днешна дата е въведена мярка за подпомагане на най-уязвимите лица и семейства, които отговарят на определените критерии за доход и средства. Съгласно Закона за социалното подпомагане и Наредба № РД-07-5 от 16.5.2008 г. за условията и реда за отпускане на целева помощ за отопление, през отоплителния сезон се отпуска целева помощ за отопление на социално уязвими групи. В обхвата на целевата помощ попадат лица и семейства, които отговарят на законовите условия и изисквания. Определени са 5 рискови групи с различен размер на диференцирания минимален доход за отопление в зависимост от степента на риска и определените приоритети.</i></p> <p><i>(...) Механизмът за подкрепа е следният: Помощта е за съответния отоплителен сезон (1 ноември - 31 март), т.е. за 5 месеца, а размерът на помощта се определя със заповед на министъра на труда и социалната политика преди началото на сезона в съответствие с цената на електроенергията за битови потребители, определена от КЕБВ на база 500 kWh електроенергия, от които 300 kWh дневна и 200 kWh нощна (количеството енергия, необходимо за отопление на една стая). Целевата помощ за отопление се отпуска за закупуване на – топлинна енергия, електроенергия, природен газ или твърдо гориво. Тази помощ ще продължи да се прилага като мярка за подпомагане на най-уязвимите лица и семейства. (СТР. 162)</i></p> <p>В окончателния вариант на плана би било полезно да се добавят повече подробности за подкрепата.</p>
<p>7.4 Мерки за подкрепа на инвестиции, които водят до структурно намаляване на сметките за енергия чрез инвестиции в енергийна ефективност и източници на енергия с нулеви емисии</p>	<p>2</p>	<p>обсъдени са много политики или мерки в тази област, но липсват някои важни подробности</p> <p>Във връзка с енергийната ефективност са разгледани следните политики, които имат за цел структурно намаляване на сметките за енергия:</p> <p><i>В съответствие с разпоредбите на Директива 2010/31/ЕС и Директива 2012/27/ЕС публичните органи на национално, регионално и местно равнище следва да дават пример по отношение на енергийната ефективност. Във връзка с това Република България си е поставила по-амбициозна цел за обновяване на сградите, притежавани и обитавани от централната администрация (...). (СТР. 130)</i></p> <p>На страници 130-132 е представен цялостен набор от мерки в подкрепа на постигането на високоефективен и декарбонизиран сграден фонд. Примерите за мерки включват:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Периодичен преглед на минималните изисквания за енергийните характеристики на сградите при оптимално използване на разходите и хармонизиране на техническите изисквания за проектиране, строителство и експлоатация на стабилни, здравословни, високотехнологични и енергийно ефективни сгради (...); ▪ Научни изследвания в областта на енергийната ефективност на сградите чрез приложни изследвания за осигуряване на научна основа за стандартите за енергийна ефективност на сградите за периода 2015-2030 г.; ▪ Подобряване на условията за включване в строителните дейности на продукти, осигуряващи изпълнението на съществените изисквания съгласно Регламент (ЕС) № 305/2011 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2011 г. за определяне на хармонизирани условия за предлагането на пазара на строителни продукти и за отмяна на Директива 89/106/ЕИО на Съвета Текст от значение за ЕИП и Регламент (ЕС) 2019/515 на Европейския парламент и на Съвета

	<p>от 19 март 2019 г. относно взаимното признаване на стоки, законно предлагани на пазара в друга държава членка, и за отмяна на Регламент (ЕО) № 764/2008 (...);</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Увеличаване на капацитета и разширяване на дейността на Националния експертен съвет за насърчване и координиране на увеличаването на броя на сградите с почти нулево потребление на енергия по ефективен начин в периода 2030-2021 г.; ▪ Съгласно член 30а от Закона за енергийната ефективност при провеждане на процедури за възлагане на обществени поръчки публичните възложители закупват само продукти, услуги и сгради с високи показатели за енергийна ефективност. <p>Във връзка с инвестициите в енергийни източници с нулеви емисии са разгледани следните мерки, които имат за цел структурно намаляване на сметките за енергия:</p> <p>НПЕК си поставя за цел до 2030 г. <i>делът на енергията от възобновяеми източници в отоплението и охлаждането да достигне 45,5%</i>. (СТР. 48)</p> <p>Постигането на тази цел изисква още:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) увеличаване на дела на енергията от възобновяеми източници (с изключение на отпадна топлина и студ) в брутното крайно потребление на енергия в сектора на отоплението и охлаждането с 1,5 процентни пункта, изчислено като средногодишна стойност за периода 2021-2030 г., като се започне от дела на енергията от възобновяеми източници в отоплението и охлаждането през 2020 г.; 2) увеличаване на дела на енергията от възобновяеми източници и на енергията от отпадна топлина и студ в централизираното отопление и охлаждане с ориентировъчно 2,2 процентни пункта като средногодишна стойност, изчислена за периода 2021-2030 г., като се започне от дела на енергията от възобновяеми източници и на енергията от отпадна топлина и студ в централизираното отопление и охлаждане през 2020 г. (СТР. 50) <p>В окончателния вариант на плана би било целесъобразно да се споменат такива дейности в раздела, посветен на енергийната бедност.</p>
<p>7.5 Преодоляване на неефективността на енергийния пазар, която се отразява негативно на уязвимите потребители</p>	<p>2 обсъдени са много политики или мерки в тази област, но липсват някои важни подробности</p> <p>Дейностите, които могат да бъдат свързани с този аспект, са представени в раздел vi. <i>Описание на мерките за разработване на мерки за използване на потенциала за енергийна ефективност на газовата и електроенергийната инфраструктура.</i> (СТР. 140)</p> <p>Комисията за енергийно и водно регулиране (КЕВР) съгласно Закона за енергетиката взема предвид "изискванията за ефективно използване на енергията при производството, преноса и разпределението" при определяне на цените на електроенергията, топлинната енергия и природния газ. Другите ѝ отговорности в тази област включват например: приканване на операторите на електроенергийни и газови мрежи да оценят потенциала за енергийна ефективност на съответните мрежи чрез намаляване на технологичните разходи, включително анализ на преноса, разпределението, управлението на натоварването, ефективната експлоатация на мрежите и възможностите за присъединяване на децентрализирани инсталации за производство на енергия. (СТР. 140)</p> <p>Освен това разделът, който включва "основни допускания и стратегически цели", въз основа на които е разработен актуализираният интегриран план, включва следния ангажимент:</p> <p><i>Продължаване на либерализацията на енергийните пазари с ангажимент за управление на възможните социални рискове и отрицателни въздействия върху уязвимите социални групи.</i> (СТР. 18)</p> <p><i>В рамките на измерението на вътрешния енергиен пазар България развива конкурентен пазар, като предприема действия за пълна</i></p>

либерализация на пазара и за интегрирането му в регионалните и общоевропейските пазари. Ключов елемент в процеса на пълна либерализация е защитата на енергийно бедните и уязвимите потребители. В съответствие с препоръката на ЕК за развитие на конкурентни пазари на едро и дребно България постепенно премахва регулираните цени на електроенергията, като се предвижда това да стане до края на 2025 г. Други политики и мерки, насочени към развитие на вътрешния енергиен пазар в съответствие с целите на Енергийния съюз, са реагиране на търсенето, стимулиране на създаването на общности за възобновяема енергия и стимулиране на по-активна роля на потребителите. (СТР. 21)

В окончателния вариант на плана е ценно да се включат по-подробни аспекти, свързани с темата.

Аспект 8. Транспортна бедност

Транспортната бедност се отнася до финансовите предизвикателства, с които се сблъскват хората с ограничен достъп до достъпен обществен транспорт или частни транспортни средства. Тя води до други сериозни неблагоприятни последици, като например трудности при достъпа до здравеопазване, образование или заетост. Част от справедливия енергиен преход е да се гарантира, че политиките в областта на климата, насочени към намаляване на емисиите в транспортния сектор, едновременно дават приоритет на осигуряването на достъп на всички общности и членове на обществото до надежден обществен транспорт. Решаването на проблема с транспортната бедност е многостранно предизвикателство, което изисква комбинация от мерки, включително инвестиции в обществения транспорт и прилагане на социални политики за осигуряване на равен достъп до мобилност за всички. Българският НПЕК включва редица транспортни политики, които понастоящем се прилагат или се планират. Въпреки това по-голямата част от тези политики са насочени предимно към намаляване на емисиите от транспортния сектор, а не към решаване на проблема с изключването от транспорта. Този подход е добре обоснован, като се има предвид, че от 1991 г. насам потреблението на горива в България непрекъснато се увеличава, главно благодарение на автомобилния транспорт. Въпреки че през 2013 г. се наблюдаваше спад, от 2014 г. насам употребата на горива (дизел) за автомобилния транспорт отново започна да се увеличава. През 2022 г. на транспортния сектор се падат 35% от крайното потребление на енергия, като той запазва водещата си позиция в крайното потребление на енергия през последните десет години. Намаляването на емисиите от транспорта е от решаващо значение, особено като се има предвид, че този сектор скоро ще бъде включен в системата за търговия с емисии. Въпреки това справянето с транспортната бедност е многостранно предизвикателство, което изисква комбинация от мерки, включително инвестиции в обществения транспорт и прилагане на социални политики за осигуряване на равен достъп до мобилност за всички.

Сред стратегическите цели на българската транспортна политика до 2030 г. са:

- Подобряване на транспортната свързаност и достъпност (вътрешна и външна);
- Подобряване на управлението на транспортната система;
- Подобряване на свързаността на българската транспортна система с Единното европейско транспортно пространство;
- Осигуряване на качествен и достъпен транспорт във всички региони на страната (стр. 85).

Тези дейности ще допринесат за борбата с бедността в транспорта, но липсват подробности.

8. Транспортна бедност		
8.1 Включване на индикативни цели, насочени към намаляване на бедността в областта на транспорта	0	не са споменати цели, насочени към намаляване на бедността в областта на транспорта. Това е област, която трябва да се подобри в окончателния вариант на НПЕК
8.2 Оценка на равнището на транспортна бедност и качеството на използваните показатели	0	не оценява нивото на транспортна бедност. Това е област, която трябва да се подобри в окончателния вариант на НПЕК
8.3 Пряка подкрепа за намаляване на бедността в областта на транспорта	0	не съдържа съществуващи и планирани политики или мерки в тази област
		Документът не включва конкретни политики или мерки, насочени към пряко намаляване на бедността в областта на транспорта. Това е област, която трябва да бъде подобрена в окончателния вариант на НПЕК.
8.4 Мерки за структурно намаляване на транспортната бедност чрез инвестиции в устойчиви възможности за мобилност с нулеви емисии	2	целите в повечето случаи са добре дефинирани и използват подходящи мерки, но липсва важна информация
		<p>Въпреки че в актуализирания проект на НПЕК не са изтъкнати цели в контекста на транспортната бедност, някои от неговите разпоредби са свързани с този въпрос. По-специално, повечето от тези мерки се фокусират почти изключително върху развитието на сектора на хибридните и електрическите автомобили, за разлика от развитието на устойчив и достъпен обществен транспорт.</p> <p>По Компонент 8 "Устойчив транспорт" на НСПР, Инвестиция С8.17 "Зелена мобилност – пилотна схема за подкрепа на устойчивата градска мобилност", процедура BG-RRP-8.013 "Зелена мобилност" – Мерки за подкрепа на устойчивата градска мобилност чрез развитие на екологосъобразни, безопасни, функционални и енергийно ефективни транспортни системи; създаване на по-малко енергоемък обществен транспорт, което ще спести публични ресурси; ефективна свързаност между градовете и селата, чрез партньорство с проекти/приоритети, определени в Плановете за интегрирано развитие на общините (ПИРО) и в Интегрираните териториални стратегии за развитие на регионите от ниво NUTS 2, както и съответствие с Плановете за устойчива градска мобилност (интегрирани в ПИРО или актуализирани в съответствие с ПИРО). Процедурата е в процес на кандидатстване с проектни предложения. (СТР. 129)</p> <p>Основните мерки, чрез които България се стреми да подобри енергийната ефективност в [транспортния] сектор, включват следните цели, свързани със структурното намаляване на бедността в транспорта:</p> <p>а) Увеличаване на дела на обществения електрически транспорт</p> <p>Мярката включва:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Подобряване на железопътната инфраструктура; ▪ Обновяване на подвижния състав на електрическия железопътен транспорт. (СТР. 136) <p>Освен това основните цели на политиката за намаляване на емисиите на парникови газове в транспортния сектор са:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Насърчаване на производството на електрически и други екологични превозни средства; ▪ Насърчаване на потреблението/търсенето на нови екологични превозни средства; ▪ Ускорено внедряване на инфраструктура за зареждане на електрически и хибридни превозни средства; ▪ Насърчаване на научноизследователската и развойната дейност, свързана с екологични превозни средства; ▪ Организиране на кампании за повишаване на осведомеността, изграждане на капацитет на заинтересованите страни по отношение на развитието на устойчива мобилност. (СТР. 83)

Планът въвежда и следните мерки в категорията за *насырчаване на устойчивата градска мобилност*, свързани с този аспект:

- Рехабилитация и модернизация на съществуващата пътна инфраструктура, за да се осигури оптимална скорост и оптимални режими на движение на моторните превозни средства;
- Въвеждане на интелигентни транспортни системи в националната и градската пътна мрежа;
- Увеличаване на дела на обществения електрически транспорт – железопътен, тролейбусен, трамваен, метро. (СТР. 86)

Съгласно функциите, възложени на отделите, МEG отговаря за подготовката на проекта на Закон за насырчаване на електрическата мобилност, който е етап № 178 от приложението към Решението за изпълнение на Съвета за одобряване на оценката на Плана за възстановяване и устойчивост на България. (СТР. 174)

От 2016 г. стартира пилотна схема за насырчаване на закупуването на електрически и хибридни превозни средства в държавната администрация на Националния доверителен екофонд чрез предоставяне на субсидия. (СТР. 137)

Рамката на политиката за развитие на пазара на алтернативни горива в транспортния сектор въвежда следния списък с потенциални мерки за насырчаване на разпространението на електрически превозни средства. (СТР. 137)

- Определяне на стандарти за потреблението на енергия в движение (приложими не само за първоначална регистрация, но и за последваща продажба/регистрация на превозни средства);
- Определяне на стандарти за емисии за пътни превозни средства (приложими не само за първа регистрация, но и за последваща продажба/регистрация на превозни средства);
- Въвеждане на зони за достъп (особено в централните градски части) само за енергийно ефективни превозни средства с ниски емисии;
- Прилагане на прогресивно данъчно облагане, насырчаващо използването на енергийно ефективни превозни средства с ниски емисии;
- Предоставяне на преки субсидии за закупуване на нови превозни средства с нулеви емисии (валидни за ограничен брой/време, до достигане на минимален брой такива превозни средства);
- Предоставяне на данъчни облекчения за закупуване и използване на превозни средства с нулеви емисии (валидни за ограничен брой/време до достигане на минимален брой такива превозни средства);
- Осигуряване на достъп до автобусни ленти за превозни средства с нулеви емисии (валидни за ограничен брой/време до достигане на минимален брой такива превозни средства);
- Използване на електрически превозни средства за нуждите на публичната администрация и местните власти;
- Насырчаване на разпространението на превозни средства с нулеви емисии за споделено ползване;
- Стимулиране на преминаването на таксиметровите компании и обществените превозвачи към използване на превозни средства с нулеви емисии.

В окончателния вариант на НПЕК прилаганите политики следва да бъдат интегрирани с въпроса за борбата с бедността в областта на транспорта.

Аспект 9. Нужди от финансиране и източници на финансиране

Финансовите нужди и източници са ключов елемент от националните планове в областта на енергетиката и климата. Включването на информация за финансовите нужди и наличните източници е важно по няколко причини. Първо, тя позволява да се направи реалистична оценка на мащаба на предизвикателството за постигане на поставените цели в областта на климата и енергетиката. Разбирането на нуждите от финансиране дава възможност да се определи дали наличните ресурси са достатъчни за посрещане на тези предизвикателства или са необходими допълнителни инвестиции. Второ, прозрачността на финансирането улеснява по-ефективното взаимодействие с различните заинтересовани страни, включително частния сектор, финансовите институции и други партньори. Информацията за нуждите и източниците на финансиране е от ключово значение за привличането на инвестиции и мобилизирането на публична подкрепа. Освен това отчитането на финансирането е от ключово значение за ефективното наблюдение на напредъка към постигане на целите на плановете в областта на енергетиката и климата. Наличието на финансови ресурси и ефективното им използване оказват пряко влияние върху постигането на поставените цели, така че подробната информация в това отношение е от съществено значение.

Българският НПЕК дава добро описание на финансовите нужди и използваните ресурси. Въпреки това не винаги се предоставя конкретна информация за необходимите суми.

9. Нужди от финансиране и източници на финансиране	
<p>9.1 Описание на нуждите от финансиране за всяка предложена политика и мярка, насочена към разпределителните въздействия</p>	<p>2 идентифицира нуждите от финансиране за повечето от предложените политики и мерки, но липсва важна информация</p> <p>В някои случаи са посочени както финансовите нужди, така и източниците на финансиране на всяка обсъждана мярка. В българския НПЕК има цял раздел 5.3 – преглед на инвестиционните нужди, в който са представени инвестиционните нужди за националната енергийна система като цяло и по конкретни сектори или области на инвестиции. Наличните средства са допълнени с дейностите, за които ще бъдат разпределени средствата. В много случаи обаче не са посочени паричните суми.</p> <p>Добър пример за тази практика е разделът “Нови политики и мерки в сектора на отпадъците”. Всяка обсъждана мярка включва описание като това в примера по-долу:</p> <p>Мярка 1: Доизграждане/надграждане на регионални системи за управление на битовите отпадъци</p> <p>Инструменти: Програма за достигане на целите за подготовка за повторна употреба и за рециклиране на битовите отпадъци.</p> <p>Необходими финансови ресурси: 235 млн. лв.</p> <p>Източници на финансиране: Програма за околна среда 2021-2027 г.</p> <p>Индикатор за изпълнение: дял (%) на усвоените средства; брой приключили договори; брой изградени инсталации.</p> <p>Отговорни институции: УО на ПОС, общини; РСУО. (стр. 96)</p> <p>Въпреки това в редица други раздели, като този, в който се представят мерки и политики, насочени към намаляване на емисиите на парникови газове в транспортния сектор (стр. 83-88), както и в раздела за намаляване на емисиите на парникови газове в селскостопанския сектор (стр. 89-95), не са включени необходимите финансови ресурси за обсъжданите мерки. Заслужава си да се добави такава информация.</p>

<p>9.2 Описание на източниците на финансиране за всяка предложена политика и мярка, насочена към въздействието върху разпределението</p>	<p>2 посочва публичните и частните източници на финансиране на повечето от предложените политики и мерки, но липсва част от важната информация</p> <p>В раздел 5.3 "Преглед на инвестиционните нужди" се изброяват "съществуващите инвестиционни потоци и бъдещите инвестиционни допускания по отношение на планираните политики и мерки". (СТР. 234-239)</p> <p>Той включва неизчерпателен списък на потенциалните източници на финансиране, който включва:</p> <ol style="list-style-type: none">1) Структурни фондове: Европейския фонд за регионално развитие и Кохезионния фонд;2) InvestEU;3) Фонд за модернизация;4) Заеми от Европейската инвестиционна банка;5) Частни инвестиции. <p>Набелязани са общи области на действие, за които ще се изразходват средства от всеки от тези източници, но не са включени конкретни дейности и суми, предназначени за тях.</p> <p>По подобен начин, в случаите, в които източниците на финансиране за конкретни области на действие са подробно разгледани (освен в раздел 5.3), не са включени подробности за разпределението на средствата от различни източници между различните мерки и политики. Например:</p> <p><i>Мерките за повишаване на енергийната ефективност ще бъдат подкрепени от добре разработени и ефективни финансови инструменти, а сътрудничеството между заинтересованите страни от публичния и частния сектор за разработване на широкомащабни инвестиционни програми и схеми за финансиране също ще бъде насърчавано. За тази цел ще се използват фондовете на Съюза и други схеми за финансиране на мерки за повишаване на енергийната ефективност:</i></p> <ol style="list-style-type: none">1) Структурни фондове 2021-2027 (...) (СТР. 144) <p>В окончателния вариант на плана следва да се добавят повече подробности, особено по отношение на сумите.</p>
---	--

Аспект 10. Данъчни, застрахователни и социалноосигурителни политики

Данъчните, застрахователните и социалноосигурителните политики играят ключова роля за повлияване на поведението към по-устойчиво и екологосъобразно развитие. Ако са обмислени и прилагани, тези политики са от съществено значение за ефективното изпълнение на националните планове в областта на енергетиката и климата.

Чрез добре разработени политики правителствата могат да стимулират инвестициите във възобновяема енергия, енергийна ефективност и екологични инициативи. Данъчните облекчения или други подобни стимули могат да мотивират както предприятията, така и гражданите да възприемат по-устойчиви практики. Социалните политики, от своя страна, могат да действат като механизъм за подкрепа на гражданите, участващи в проекти, свързани с горепосочените области.

Насърчаването на инвестициите в технологии и решения за енергийна ефективност може да спомогне за намаляване на емисиите и за пренасочване на инвестициите в по-устойчиви посоки. Подкрепата на общността може да бъде от решаващо значение за успеха на проектите и за общественото приемане на действията в областта на енергетиката и климата.

Въпреки това прехвърлянето на отговорността за промяна на групите от общността трябва да бъде придружено от отпускане на средства за тези цели. Изгодно е средствата за инвестиции да идват например от приходите, генерирани от данъци, такси и налози, свързани с климата. Използването на приходите от разходи, свързани с климата, за намаляване на тези разходи в бъдеще изглежда очевидно решение.

10. Данъчни, застрахователни и социалноосигурителни политики		
<p>10.1 Използване на приходите от данъци, налози и такси, свързани с климата (или подобни инструменти, напр. приходи от СТЕ на ЕС), за подпомагане на найуязвимите групи</p>	<p>1</p>	<p>принципът е отразен в някои от предложените политики и мерки, за които би било разумно да се прилага, но в повечето случаи е пренебрегнат</p> <p><i>Що се отнася до разпределението на средствата за адаптиране към изменението на климата, анализът стига до заключението, че съсредоточаването на ресурсите за адаптиране по сектори (а не само върху най-уязвимите сектори) носи повече ползи за българската икономика и граждани, тъй като увеличава наличността на капитал в производствените сектори, с което се разширява производството и добавената стойност, като частично се надхвърлят отрицателните въздействия на изменението на климата. (СТР. 234)</i></p> <p>В плана са разгледани някои политики, които включват подкрепа за най-уязвимите групи, например в контекста на намаляване на енергийната бедност.</p> <p><i>Въведени са критерии за определяне на статута на уязвим клиент за доставка на електроенергия в зависимост от възрастта, здравословното състояние, разполагаемия средномесечен доход, намален с разходите за енергия, необходимостта от помощни средства за независим живот и/или животоподдържащи медицински изделия, чието функциониране зависи от източника на електроенергия, получаването на месечни социални помощи; (...) Понастоящем в България се прилага мярка за подпомагане на най-уязвимите лица и семейства, отговарящи на определените критерии за доходи и средства, като на тези лица и семейства се предоставят целеви помощи за отопление от системата за социално подпомагане през отоплителния сезон. (СТР. 79-80)</i></p> <p>Въпреки това източникът на средствата, предназначени за подпомагане на уязвимите групи, не е уточнен.</p>
<p>10.2 Осчетоводяване и изготвяне на рамка за използване на Социалния климатичен фонд</p>	<p>1</p>	<p>говори се за СКФ, но е представена само основната рамка за нейното използване</p> <p>Социалният климатичен фонд се споменава само в контекста на финансирането на една мярка.</p> <p><i>Издръжката на Обсерваторията след нейното създаване и изпълнението на други специфични дейности, свързани с преодоляване на енергийната бедност ще се подпомагат от Социалния климатичен фонд на ЕС, други финансови инструменти с източник на финансиране ЕС и националния бюджет. (СТР. 80-81)</i></p> <p>В окончателния вариант на НПЕК следва да се включи повече информация за Социалния климатичен фонд.</p>
<p>10.3 Призоваване и последователно прилагане на принципа “замърсителят плаща” в цялата икономика</p>	<p>1</p>	<p>принципът е приложен в някои от предложените политики и мерки, за които би било разумно да се приложи, но в повечето случаи е пренебрегнат</p> <p><i>Само едно пряко позоваване: Целта е да се разработи нова правна рамка, която да насърчи въвеждането на инфраструктура за зареждане и на превозни средства с нулеви емисии и да ограничи използването на най-замърсяващите превозни средства. (...) Законът трябва да въведе стимули за пазарното навлизане на</i></p>

	<p><i>електрическите превозни средства (ЕПС) и да спазва принципа "замърсителят плаща", включително конкретни мерки: субсидии за превозни средства с нулеви емисии; диференциране на регистрационните/имууществените данъци в зависимост от нивото на емисиите (...). (СТР. 174-175)</i></p> <p>Все пак си струва да се отбележи, че България не предоставя субсидии, включително за изкопаеми горива (СТР. 227).</p> <p>Струва си да се включи повече информация за принципа "замърсителят плаща" в окончателния вариант на НПЕК.</p>
<p>10.4 Осигурена защита на най-уязвимите групи в данъчните инструменти и програмите за междусекторна подкрепа, свързани с екологичния преход</p>	<p>1 защитата е налична в някои от предложените политики и мерки, за които би било разумно да се прилага, но е пренебрегната в повечето случаи</p> <p>Защитата за най-уязвимите групи е най-силно застъпена в политиките, свързани с намаляване на енергийната бедност.</p> <p>Политики и мерки за постигане на националните цели за енергийна бедност:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Осигуряване на адекватна защита на енергийно бедните лица в рамките на тяхната компетентност, включително чрез предоставяне на целева помощ за отопление на лицата, които отговарят на условията на Наредбата за определяне на критериите, условията и реда за определяне на статута на домакинство в ситуация на енергийна бедност и на статута на уязвим потребител при доставка на електроенергия; ▪ Прилагане на механизъм за защита на уязвимите потребители при стартиране на процеса на пълна либерализация на цените на електроенергията за крайните потребители, включително битовите; ▪ (...) Повишаване на енергийната ефективност чрез въвеждане в националната цел, посочена в член 8 от Директива (ЕС) 2023/1791, на изискването за приоритетно прилагане на мерки за повишаване на енергийната ефективност сред уязвимите клиенти, включително домакинствата, засегнати от енергийна бедност, и, когато е целесъобразно, в социалните жилища. (СТР. 161) <p><i>Въведени са критерии за определяне на статута на уязвим клиент за доставка на електроенергия в зависимост от възрастта, здравословното състояние, разполагаемия средномесечен доход, намален с разходите за енергия, необходимостта от помощни средства за независим живот и/или животоподдържащи медицински изделия, чието функциониране зависи от източника на електроенергия, получаването на месечни социални помощи; (...) Понастоящем в България се прилага мярка за подпомагане на най-уязвимите лица и семейства, отговарящи на определените критерии за доходи и средства, като на тези лица и семейства се предоставят целеви помощи за отопление от системата за социално подпомагане през отоплителния сезон. (СТР. 79-80)</i></p> <p>Това е област, която може да бъде подобрена в окончателния вариант на НПЕК, за да се включат повече подробности по въпроси, различни от енергийната бедност.</p>

Аспект 11. Условия на труд и преквалификация

Създаването на безопасни условия на труд в нововъзникващите сектори и преквалификацията на хората, застрашени от безработица поради прехода, са ключови аспекти на процеса на декарбонизация, особено в регионите, които могат да бъдат най-силно засегнати от него. Повишаването и преквалификацията на работниците трябва да бъдат съобразени с промените в търсенето на пазара на труда и да вървят ръка за

ръка със създаването на екологични достойни работни места. Особено внимание следва да се обърне на подкрепата за достойна заетост на социални групи, които са изправени пред допълнителни бариери, като например жени или хора с увреждания.

НПЕК споменава, че приходите от квалифициран и неквалифициран труд ще намалят при всички сценарии. По този начин, в съчетание с повишаването на цените и намаляването на приходите от труд, се очаква повече хора да попаднат под прага на бедността. Подобна ситуация изисква допълнителни усилия. Добър пример за действие, споменат в НПЕК, е приоритетно направление 3 “Трансфер на технологии и знания”, което съдържа програми за сътрудничество за иновации и трансфер на знания и технологии в областта на европейските вериги за създаване на стойност. Съвместни програми между промишлеността, МСП и научни организации и висши учебни заведения за изграждане на дългосрочно сътрудничество и постигане на значителен напредък и принос към регионалната икономика (стр. 166).

Тези мерки спомагат за укрепване на пазара на труда в страната. Въпреки това в НПЕК не се говори достатъчно за преквалификацията на работниците.

11. Условия на труд и преквалификация		
<p>11.1 Обхват на преквалификацията, повишаването на квалификацията и преквалификацията на работниците, засегнати от прехода</p>	<p>1</p>	<p>предоставя обща рамка или насърчаване на преквалификацията, повишаването на квалификацията и преквалификацията, които са донякъде свързани с екологичния преход</p> <p>Целите, поставени от българската държава в областта на научните изследвания, иновациите и конкурентоспособността, включват:</p> <p><i>Повишаване на квалификацията и създаване на квалифицирана работна сила, която да поддържа производството на технологии с нулево нетно потребление, включително създаване (или участие) в академии за нулево нетно потребление.</i> (стр. 82)</p> <p><i>Програма “Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация” 2021-2027 г. (ПНИИДИТ) подкрепя развитието на умения за интелигентна специализация, индустриален преход и предприемачество. Основната цел на тази подкрепа е развитието на човешкия капитал и на такива знания, умения и компетентности в предприятията, липсата на които биха довели до загуба на персонал, поради дигиталната и зелена трансформация на икономиката.</i> (стр. 166)</p> <p><i>“(…) осигуряването на възможности за повишаване на квалификацията”, наред с новите качествени работни места, също се посочва като една от най-важните задачи в най-уязвимите региони Стара Загора, Хасково, Сливен и Ямбол.</i> (стр. 28)</p> <p>Въпреки това не са предложени конкретни мерки или политики в тази област. Това е област, която трябва да бъде подобрена в окончателния вариант на НПЕК.</p>
<p>11.2 Адаптирани мерки в подкрепа на наемането на работа, създаването на работни места и стимулите за преход, по-специално за жените или хората с увреждания, както и в най-засегнатите територии</p>	<p>0</p>	<p>Не предлага почти никаква подкрепа за създаването на работни места, свързани с прехода</p> <p>Това е област, която може да бъде подобрена в окончателния вариант на НПЕК.</p>
<p>11.3 Анализира въздействието на екологичния преход върху здравето и безопасността при работа и подготвя или продължава да прилага мерки за справяне с рисковете</p>	<p>0</p>	<p>Не обръща внимание на въздействието на екологичния преход върху здравето и безопасността на работното място</p> <p>Това е област, която може да бъде подобрена в окончателния вариант на НПЕК.</p>

Аспект 12. Ангажираност на заинтересованите страни и обществени консултации

Активното и системно включване на всички заинтересовани страни и широкото представителство на широката общественост е от решаващо значение за процедурната справедливост на енергийния преход, която се отнася до начина на вземане на решения и до това кой участва в процеса на вземане на решения, което допълнително определя легитимността на процеса. Създаването на постоянен консултативен орган с представителство на заинтересованите страни по въпроса за справедливия преход може да доведе до подобряване на процеса за провеждане на консултации. Провеждането на широки и достатъчно ранни консултации, включително трансграничен диалог, също е от решаващо значение за разработването на добре информирана и съобразена със ситуацията актуализация на НПЕК.

Задължението за провеждане на консултации чрез платформа за многостранен диалог по въпросите на климата и енергетиката произтича пряко от регламента, с който се въвежда НПЕК¹². Съгласно регламента в процеса трябва да участват местните власти, социалните организации, предприемачите и инвеститорите, както и други заинтересовани страни и широката общественост. Участието на обществеността в процесите на вземане на решения е и един от стълбовете на Орхуската конвенция.

Всички съответни министерства са консултирани и активно включени в процеса на разработване на актуализацията на плана. Институциите, отговорни за изготвянето на НПЕК, участваха в различни конференции, срещи, кръгли маси и форуми на заинтересованите страни, на които се обсъждаха теми, свързани с НПЕК. В плана не е разгледан въпросът за консултациите с други държави членки. Освен това не винаги е ясно посочено дали консултациите са обхванали аспектите на справедливия преход.

¹² https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/txt/?uri=urisrv%3Aojl_l_2018.328.01.0001.01.eng

12. Ангажираност на заинтересованите страни и обществени консултации		
12.1 Ангажиране на социалните партньори, представителите на гражданското общество и широката общественост в обсъждането на въпроси, свързани със справедливия преход, по време на обществените консултации на НПЕК	1	<p>организиран са обществени консултации, но в хода им не са обсъдени много важни въпроси, свързани с прехода</p> <p>Раздел "III. Консултации със заинтересованите страни, включително социалните партньори, и ангажиране на гражданското общество и широката общественост" е представено следното обобщение:</p> <p><i>Компетентните институции, отговорни за подготовката на НПЕК, взеха участие в различни конференции, срещи, кръгли маси и форуми със заинтересованите страни, на които бяха обсъждани теми, свързани с НПЕК.</i></p> <p><i>Проектът на НПЕК беше публикуван за предварителни обществени консултации на официалните интернет страници на МЕ и МОСВ на 22.12.2023 г. и всички заинтересовани страни имаха възможността да представят своите коментари и препоръки по него. След представянето на проекта на НПЕК министерствата продължиха да получават допълнителни становища и препоръки от различни заинтересовани страни.</i></p> <p><i>Писмени становища по проекта на НПЕК са получени от НПО, частни и държавни енергийни компании, индустриални асоциации, икономически институти, граждани и др. Коментарите на заинтересованите страни се отнасят до всички раздели на проекта на НПЕК. (СТР. 40)</i></p> <p>Въпреки това не са предоставени никакви подробности относно обхвата на тези консултации (като например броя на заинтересованите страни от всеки вид, графика на консултациите, основните обсъждани въпроси, изпълнените препоръки и т.н.).</p>

<p>12.2 Създаване на постоянен орган за консултации със заинтересованите страни, който да обхваща въпроси, свързани със справедливия преход</p>	<p>0</p>	<p>не предвижда постоянен орган за обществена консултация, или пък е предвидено предложеният орган да бъде консултиран еднократно</p> <p>В плана се посочва само, че <i>Регламентът за управление на ЕС предвижда постоянен процес на консултации с ЕК, който се състои от оценка на НПЕК от страна на Комисията, както и от актуализиране на плановете и изготвяне на доклади за напредъка от страна на държавите членки.</i> (СТР. 40)</p> <p>Това е област, която може да бъде подобрена в окончателния вариант на НПЕК.</p>
<p>12.3 Организиране на ранен и ефективен диалог с местните власти по въпроси, свързани със справедливия преход</p>	<p>0</p>	<p>диалогът с местните власти по въпроси, свързани със справедливия преход, не е споменат</p> <p>В раздела, озаглавен "II. Участие на местните и регионалните власти" е предоставена следната информация:</p> <p><i>Всички съответни министерства бяха консултирани и активно включени в процеса на разработване на актуализацията на плана.</i> (СТР. 39)</p> <p>Въпреки заглавието на раздела там е описано само сътрудничеството между различните национални министерства, без да се споменава участието на местните или регионалните власти.</p> <p>Също така не е ясно дали консултациите са обхванали въпроси, свързани със справедливия преход.</p>
<p>12.4 Идентифициране на възможностите за трансграничен диалог по въпроси, свързани със справедливия преход</p>	<p>1</p>	<p>предоставя някои възможности за трансграничен диалог по въпроси, свързани със справедливия преход, но тези мерки са до голяма степен недостатъчни</p> <p><i>Развитието на регионалното сътрудничество е важно, за да се осигури последователно планиране и справяне с рисковете, свързани със сигурността на енергийните доставки, с цел да се осигури изграждането на енергийна инфраструктура и да се насърчи пазарната интеграция. Промените в енергийната политика показват необходимостта от регионално сътрудничество, което да допринесе за повишаване на устойчивостта и готовността на енергийната система и за ускоряване на прехода към чиста енергия.</i> (СТР. 41)</p> <p><i>От съществено значение е да се засили потенциалът на публично-частните партньорства, насочени към инициативи за ускоряване на разработването на нови технологии за осъществяване на екологичния преход и съхранението на енергия. Възможностите за ефективно регионално сътрудничество в областта на енергетиката се използват чрез дейности за подготовка и изпълнение на меморандуми и договори за сътрудничество за изграждане на регионални, общоевропейски и международни партньорства.</i> (СТР. 44-45)</p> <p>Струва си да посочат конкретни примери за сътрудничество.</p>

V. Резюме

България остава една от най-енергоемките икономики и има висок дял в емисиите на парникови газове в Европейския съюз. Въпреки че през последните години България отбелязва стабилен икономически растеж, той е умерен в сравнение с по-развитите икономики на ЕС. Поради това постигането на неутралност по отношение на климата е по-голямо предизвикателство в България, отколкото в много други държави от ЕС.

Има няколко области, които се нуждаят от специално доуточняване, преди публикуването на окончателния вариант на плана през 2024 г. Те включват по-специално следните аспекти на справедливия преход:

- Амбиции и цели,
- Включване на регионалния преход,
- Цялостна оценка на въздействието върху разпределението,
- Условия на труд и преквалификация.

По отношение на тези аспекти имаше най-много случаи, в които съответните въпроси бяха напълно пропуснати в проекта на актуализирания български НПЕК. Най-голяма нужда от подобрене има в областта на амбициите и целите, а също така и в областта на включването на регионалния преход. Разглежда се постигането на неутралност по отношение на климата до 2050 г., но не се изяснява поэтапното спиране на изкопаемите горива и пътят към въглеродна неутралност. Не са определени цели за постепенното извеждане от употреба на газ и нефт, а в случая с въглицата не е ясно дали извеждането от употреба се отнася за въглицата като цяло, или само за лигнитните въглища. В НПЕК също така не се споменава за ТПСП. Като цяло българският НПЕК не разглежда адекватно териториалните въпроси, а се съсредоточава главно върху въпроси на национално равнище.

България е изправена пред проблема със застаряващото население и високата емиграция на млади хора. Това води до недостиг на квалифицирана работна ръка и оказва натиск върху системата за социална сигурност. За съжаление, както се оценява от гледна точка на всеобхватността на регионалния преход, НПЕК не разглежда тези проблеми в достатъчна степен, особено от териториална гледна точка.

Цялостната оценка на въздействията върху разпределението също не е адекватна. Документът не отделя достатъчно внимание на тези аспекти, въпреки че в НПЕК се споменава, че е много вероятно до 2050 г. в България да има повече бедни хора. Аспектът на условията на труд и преквалификацията също се нуждае от подобрене. В НПЕК е предвидена само обща рамка за преквалификация, която донякъде има отношение към зеления преход, но е пропуснат въпросът за подкрепа за създаването на работни места, свързани с прехода.

Друг аспект, който се нуждае от особено подобрене, е транспортната бедност. Въпреки че документът включва някои мерки, които могат да помогнат в борбата

с транспортната бедност (например подобряване на управлението на транспортната система и свързаността на българската транспортна система с Единното европейско транспортно пространство), те не са пряко свързани с този аспект.

Нито един аспект в разработката не е оценен като "добра практика". Аспектът на енергийната бедност получи най-висока оценка поради многобройните действия и средства за защита, насочени към преодоляването му. В много случаи обаче липсват подробности.

Средни оценки за аспектите на справедливия преход в проекта на актуализирания български НПЕК

Териториални аспекти	1. Амбиции и цели	0
	2. Подкрепа за местните икономики и общности	1.25
	3. Местна чиста енергия и декарбонизирани индустрии	1
	4. Включване на регионалния преход	0
	5. Регионално управление на справедливия преход	0.67
Аспекти на разпределението	6. Цялостна оценка на въздействието върху разпределението	0.33
	7. Енергийна бедност	1.8
	8. Транспортна бедност	0.5
	9. Нужди от финансиране и източници на финансиране	2
	10. Данъчни, застрахователни и социалноосигурителни политики	1
	11. Условия на труд и преквалификация	0.33
	12. Ангажиране на заинтересованите страни и обществени консултации	0.5

Забележка: 0 – не се разглежда даден въпрос, 1 – въпросът е разгледан в ограничена степен, 2 – въпросът е разгледан в значителна степен, 3 – добра практика

По-долу са представени нашите основни препоръки относно окончателния вариант на актуализирания Национален план в областта на енергетиката и климата.

- Необходимо е да се установят конкретни **цели и срокове за постигане на неутралност** по отношение на климата и за постепенното спиране на използването на изкопаеми горива.
- Поставяне на по-голям акцент върху **регионалните въпроси**, особено за най-уязвимите територии.
- Ключова информация за **планираните политики и мерки в други документи**, като например в териториални планове, следва да бъде **добавена към окончателния вариант на НПЕК**.
- Специално внимание следва да се обърне на уязвимите групи, не само в контекста на енергийната бедност.
- Необходими са дейности като насърчаване на равенството между половете, за да се отговори на специфичното положение и ролята на жените в прехода към неутрална по отношение на климата икономика.
- **Увеличаване на степента на подробност на описанието на очертаните мерки и политики**, особено в контекста на сумите, необходими за инвестиции. Това ще даде възможност за постигане на добри практики.
- Политиките и мерките следва да разглеждат по-подробно въпросите, свързани с разпределението, и по-специално **транспортната бедност и цялостното**

разпределително въздействие на политиката в областта на климата и енергетиката върху различните социално-икономически групи.

- Следва да се предоставят повече подробности за изпълнението на планираните дейности до момента, за да се **оцени действителния напредък в миналото и да се подчертаят областите за по-нататъшни подобрения.**
- По време на консултациите трябва да се положат значително повече усилия за аспектите на справедливия преход.

Като цяло, допълнителната работа по подобряване на аспектите на прехода в актуализирания план следва да бъде извършена като част от по-широки усилия за постигане на амбициозна визия за пътя на България към декарбонизация, заедно със съответната стабилна рамка за управление.

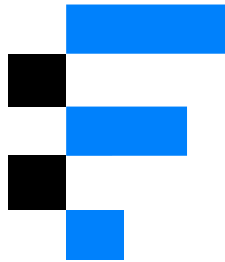
VI. Приложение. Обобщена таблица за аспектите, разгледани в оценката

ТЕРИТОРИАЛНИ АСПЕКТИ	1 Амбиции и цели		
	1.1	Повишаване на амбицията и избягване на отстъплението от целите на териториалните планове за справедлив преход	0 Не съдържа целите, определени в ТПСП. В проекта изобщо не се споменава ТПСП.
	1.2	Ясен и научно обоснован график за излизане от въглищата в енергийния сектор	0 Излизането на лигнитните въглища от енергийния сектор е обявено за 2038 г. В плана не се разглежда графикът за излизане на въглищата от енергийния сектор като цяло. Въпреки това в ТПСП се споменава 2038 г. като срок за излизане от въглищата в енергийния сектор.
	1.3	Ясен и научно обоснован график за отказ от въглища в цялата икономика	0 Не се съдържа графикът за излизане от въглищата.
	1.4	Ясен и научно обоснован график за отказ от изкопаеми газове в цялата икономика	0 Не съдържа срокове за преминаване към отказ от изкопаеми газове.
	1.5	Ясен и научно обоснован график за отказ от петрол в цялата икономика	0 Не съдържа срокове за отказ от петрола.
	1.6	Ясен и научно обоснован преход на промишлеността към график за нулеви нетни емисии (преобразуване или закриване на промишлени предприятия, които отделят парникови газове от използването на изкопаеми горива или промишлени процеси)	0 Не съдържа срокове за индустриален преход.
	2 Подкрепа за местните икономики и общности		
	2.1	Политики и мерки в подкрепа на местните икономики чрез стимулиране на техния ендеген потенциал за растеж, включително насърчаване на предприемачеството, подкрепа за МСП и социалната икономика	1 Споменати са някои политики и мерки, като този вид информация може да бъде намерена и в други документи.
	2.2	Политики и мерки за запазване на идентичността на миньорските/традиционните индустриални общности	1 Споменати са някои политики и мерки, като този вид информация може да бъде намерена и в други документи.
2.3	Политики и мерки за съживяване на природната среда, както за възстановяване на биологичното разнообразие, така и за рекреационни цели	1 В него не се съдържат никакви политики или мерки в тази област, но е възможно да се намери такава информация в други документи.	
2.4	Специализирани, специфични за региона политики и мерки за насърчаване на интелигентната и устойчива мобилност (както в рамките на териториите, които са най-засегнати от прехода, така и за свързването им с други региони)	2 Обсъдени са много политики или мерки в тази област, но липсват някои важни подробности.	

ТЕРИТОРИАЛНИ АСПЕКТИ	3 Местна чиста енергия и декарбонизирани индустрии		
	3.1 Оценка на потребностите в областта на внедряването на достъпна чиста енергия (включително – ако е приложимо – централно отопление), енергийната ефективност и/или декарбонизираните промишлени процеси	1	Представен е известен преглед, но оценката е с недостатъчно качество.
	3.2 Политики и мерки за задоволяване на нуждите в областта на достъпната чиста енергия (включително, ако е приложимо, централно отопление), енергийната ефективност и/или декарбонизираните промишлени процеси	1	Споменати са някои политики или мерки в тази област, но те в голяма степен са недостатъчни, за да бъдат ефективни.
	4 Включване на регионалния преход		
	4.1 Насърчаване на равенството между половете с оглед на специфичното положение и ролята на жените в прехода към неутрална по отношение на климата икономика	0	Не съдържа никакви политики или мерки в тази област.
	4.2 Специално внимание към уязвимите групи (като хората с увреждания), които страдат непропорционално от неблагоприятните последици от прехода	0	Не съдържа никакви политики или мерки в тази област.
	4.3 Политики и мерки за справяне с демографското въздействие на застаряващото население в регионите в преход	0	Не съдържа никакви политики или мерки в тази област.
	5 Управление на справедлив преход		
	5.1 Съгласуваност на регионалния и националния процес на планиране на прехода	0	Не се разглежда съгласуваността на регионалния и националния процес на планиране на прехода.
	5.2 Институционална координация между регионалните и националните власти по отношение на прилагането на справедлив преход	1	Не се говори за институционална координация при осъществяването на прехода, но е възможно да се намери информация в други документи.
5.3 Включване на заинтересованите страни и гражданите в регионалното управление на прехода	1	Практиката показва, че участието на заинтересованите страни и гражданите е взето предвид в много от съответните случаи, но това не е посочено в НПЕК.	
РАЗПРЕДЕЛИТЕЛНИ АСПЕКТИ	6 Всеобхватна оценка на въздействието		
	6.1 Оценка на цялостното въздействие върху разпределението на политиките и мерките, обхванати от актуализацията на НПЕК - по групи доходи	0	Очакваните общи въздействия върху разпределението не са споменати.
	6.2 Оценка на цялостното въздействие върху разпределението на политиките и мерките, обхванати от актуализацията на НПЕК - по други съответни групи (напр. селски домакинства, пенсионери)	0	Очакваните общи въздействия върху разпределението не са споменати.
	6.3 Общо разбиране на термините и измерване на напредъка към целите	1	Термините се използват непоследователно в различни документи, но в този случай преводът може да се окаже проблем. Измерването на напредъка по отношение на целите е частично решено.

РАЗПРЕДЕЛИТЕЛНИ АСПЕКТИ	7 Енергийна бедност		
	7.1 Включване на индикативни цели, насочени към намаляване на енергийната бедност	1	Цели има, но те не са достатъчно подробни и/или не използват подходящи показатели.
	7.2 Оценка на нивото на енергийна бедност и качеството на използваните показатели	2	Енергийната бедност е описана задълбочено и оценката се основава на качествени показатели, но липсват някои важни подробности.
	7.3 Пряка подкрепа за намаляване на енергийната бедност	2	Съществуващите и планираните политики или мерки в тази област са описани и се очаква да доведат до значителна промяна, но не разглеждат проблема цялостно.
	7.4 Мерки за подкрепа на инвестиции, които водят до структурно намаляване на сметките за енергия чрез инвестиции в енергийна ефективност и източници на енергия с нулеви емисии	2	Обсъдени са много политики или мерки в тази област, но липсват някои важни подробности.
	7.5 Преодоляване на неефективността на енергийния пазар, която се отразява негативно на уязвимите потребители	2	Обсъдени са много политики или мерки в тази област, но липсват някои важни подробности.
	8 Транспортна бедност		
	8.1 Включване на индикативни цели, насочени към намаляване на бедността в областта на транспорта	0	Не се съдържат цели, насочени към намаляване на бедността в областта на транспорта.
	8.2 Оценка на равнището на транспортна бедност и качеството на използваните показатели	0	Не оценява равнището на транспортна бедност.
	8.3 Пряка подкрепа за намаляване на бедността в областта на транспорта	0	Не съдържа съществуващи и планирани политики или мерки в тази област.
	8.4 Мерки за структурно намаляване на транспортната бедност чрез инвестиции в устойчиви възможности за мобилност с нулеви емисии	2	Целите в повечето случаи са добре дефинирани и използват подходящи мерки, но липсва важна информация.
	9 Нужди от финансиране и източници на финансиране		
	9.1 Описание на нуждите от финансиране за всяка предложена политика и мярка, насочена към разпределителните въздействия	2	Определя нуждите от финансиране за повечето от предложените политики и мерки, но липсва важна информация.
	9.2 Описание на източниците на финансиране за всяка предложена политика и мярка, насочена към въздействието върху разпределението	2	Посочени са публичните и частните източници на финансиране на повечето от предложените политики и мерки, но липсва част от важната информация.
	10 Данъчни, застрахователни и социалноосигурителни политики		
	10.1 Използване на приходите от данъци, налози и такси, свързани с климата (или подобни инструменти, напр. приходи от СТЕ на ЕС), за подпомагане на най-уязвимите групи	1	Принципът е отразен в някои от предложените политики и мерки, за които би било разумно да се прилага, но в повечето случаи е пренебрегнат.
	10.2 Осчетоводяване и изготвяне на рамка за използване на Социалния климатичен фонд	1	Говори се за СКФ, но е представена само основна рамка за използването му.
	10.3 Признание и последователно прилагане на принципа "замърсителят плаща" в цялата икономика	1	Принципът е приложен в някои от предложените политики и мерки, за които би било разумно да се приложи, но в повечето случаи е пренебрегнат.

РАЗПРЕДЕЛИТЕЛНИ АСПЕКТИ	10.4	Осигурена защита на най-уязвимите групи в данъчните инструменти и програмите за междусекторна подкрепа, свързани с екологичния преход	1	Защитата е налична в някои от предложените политики и мерки, за които би било разумно да се прилага, но в повечето случаи е пренебрегната.
	11 Условия на труд и преквалификация			
	11.1	Обхват на преквалификацията, повишаването на квалификацията и преквалификацията на работниците, засегнати от прехода	1	Предоставя обща рамка или насърчаване на преквалификацията, повишаването на квалификацията и преквалификацията, които са донякъде свързани с прехода към зелена икономика.
	11.2	Адаптирани мерки в подкрепа на наемането на работа, създаването на работни места и стимулите за преход, по-специално за жените или хората с увреждания, както и в най-засегнатите територии	0	Не предлага почти никаква подкрепа за създаването на работни места, свързани с прехода.
	11.3	Анализира въздействието на екологичния преход върху здравето и безопасността при работа и подготвя или продължава да прилага мерки за справяне с рисковете	0	Не обръща внимание на въздействието на екологичния преход върху здравето и безопасността на работното място.
	12 Ангажираност на заинтересованите страни и обществени консултации			
	12.1	Ангажиране на социалните партньори, представителите на гражданското общество и широката общественост в обсъждането на въпроси, свързани със справедливия преход, по време на обществените консултации на НПЕК	1	Бяха организирани обществени консултации, но много важни въпроси, свързани с прехода, не бяха обсъдени в хода им.
	12.2	Създаване на постоянен орган за консултации със заинтересованите страни, който да обхваща въпроси, свързани със справедливия преход	0	Не предвижда постоянен орган за обществена консултация, а предложеният е само еднократна.
	12.3	Организиране на ранен и ефективен диалог с местните власти по въпроси, свързани със справедливия преход	0	Диалогът с местните власти по въпроси, свързани със справедливия преход, не е споменат.
	12.4	Идентифициране на възможностите за трансграничен диалог по въпроси, свързани със справедливия преход	1	Предоставя някои възможности за трансграничен диалог по въпроси, свързани със справедливия преход, но тези мерки до голяма степен са недостатъчни.

ireform.eu

bluelink.net